

ΜΕΡΟΣ Γ΄

ΑΦΗΓΗΣΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Και στα τρία μέρη του παρόντος τεύχους οι ερωτήσεις παρουσιάζονται με τη σειρά των αντίστοιχων εννοιών και υπονοιών του σχολικού εγχειριδίου. Σε κάθε υποενότητα οι ασκήσεις έχουν κατηγοριοποιηθεί ανάλογα με τον τύπο τους (ελεύθερης ανάπτυξης, σύντομης απάντησης, αντικειμενικού τύπου).

Μια άλλη δυνατότητα κατηγοριοποίησης παρέχουν οι γενικοί στόχοι της αξιολόγησης. Στον γνωστικό τομέα, τον οποίο αφορά κυρίως και το γλωσσικό μάθημα, οι στόχοι κλιμακώνονται ως εξής:

- Απομνημόνευση γνώσεων (συγκεκριμένων στοιχείων, των τρόπων και των μέσων για τη χρήση των στοιχείων, των καθολικών σ' έναν τομέα),
- κατανόηση (μετατροπή, ερμηνεία, προέκταση),
- ανάλυση (στοιχείων, σχέσεων, αρχών),
- σύνθεση και
- αξιολόγηση / κρίση¹.

Βέβαια, ως προς τον πρώτο από αυτούς τους στόχους, δηλαδή την απομνημόνευση γνώσεων, θα παρατηρήσουμε ότι το γλωσσικό μάθημα, δεν παρέχει ακριβώς «γνώσεις», εφόσον «η γλώσσα δεν είναι βασικά γνωστικό αντικείμενο» και «εκείνο που ελέγχεται είναι αν συνειδητοποίησαν οι μαθητές τους μηχανισμούς της γλώσσας, αν αφομοίωσαν κάποια φαινόμενα και λειτουργίες της γλώσσας και, επιπλέον, αν οι μαθητές έχουν την ικανότητα να αξιοποιούν στην πράξη όσα συνειδητοποίησαν και αφομοίωσαν με την κατάλληλη σε κάθε περίπτωση χρήση της γλώσσας»². Ωστόσο, μπορούμε να πούμε ότι

- οι λεξιλογικές ασκήσεις εξετάζουν τη γνώση λεξιλογίου (ασκήσεις 8 - 8.2, 10.3.1.-10.3.3., 10.4.2.), και ότι οι ερωτήσεις 7.α.33., 7.α.3.4., 9.3.1., 9.3.2. εξετάζουν τη γνώση στοιχείων θεωρίας.
- Δεξιότητες κατανόησης ελέγχουν, βέβαια, οι ερωτήσεις για το περιεχόμενο ενός κειμένου (2.2.1., 2.2.2., 2.2.3., 2.2.4., 3.2.2., 5.2.1., 5.3.1., 5.4.1., 9.4. και

¹ Bloom B.S. & Krathwohl D.R., *Ταξινόμια διδακτικών στόχων*, τόμος Α'. Κώδικας, Αθήνα 1986.

² Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Συμπληρωματικές οδηγίες για τη διδασκαλία και αξιολόγηση του μαθήματος «Εκφραση-Εκθεση» της Α' τάξης Λυκείου, εγκύκλιος Γ2 7674 / 16-12-96.

10.2.). Ειδικότερα, η ικανότητα μετατροπής εξετάζεται σ' αυτό το επίπεδο³ με ασκήσεις μετασχηματισμού ενός κειμένου από το ένα είδος στο άλλο, ώστε να είναι δηλαδή κατάλληλο για διαφορετική επικοινωνιακή περίσταση (2.1.1., 2.1.2., 2.1.3., 2.2.6., 2.2.7., 3.2.11., 4.1.1., 4.1.2., 4.1.4., 4.1.5., 5.1.3., 5.1.5., 5.1.6., 5.1.7., 5.1.8., 5.1.9., 5.1.10., 5.1.11., 5.1.12., 5.2.1.). Επίσης, αυτή η ικανότητα πιστοποιείται και με ασκήσεις αντικατάστασης λεξιλογίου ενός επιπέδου ύφους σε άλλο (π.χ. από οικείο σε επίσημο ή αντιστρόφως: 8.1.3.).

Η δεξιότητα της προέκτασης διερευνάται με ερωτήσεις, όπως είναι η τελευταία του κριτηρίου για ωριαία δοκιμασία.

- Η ευχέρεια εφαρμογής μπορεί να διαπιστωθεί με ερωτήσεις χρήσης λεξιλογίου (8.1- 8.2.) καθώς και σύνδεσης όρων και στοιχείων θεωρίας με παραδείγματα (2.3.1., 2.3.2., 3.4.1., 5.4.2., 7.α.4.1., 7.β.3.1., 7.β.3.2., 7.β.4.1., 7.β.4.2., 7.β.4.3., 9.2., 9.3.3., 9.4., 10.1.1., 10.3.3., 10.4.1., 10.4.2.).

- Η δυνατότητα ανάλυσης στοιχείων και αρχών ελέγχεται όταν ζητείται από τους μαθητές να συναγάγουν πληροφορίες σχετικά με την επικοινωνιακή περίσταση του κειμένου ή των κειμένων που δίνονται (2.2.1., 2.2.2., 2.2.3., 2.2.4., 3.2.1., 3.2.2., 4.2.2., 5.2.1. α) & β), 5.3.1., 5.3.2., 10.2.).

- Και αντιστρόφως, η ευχέρεια ως προς τη σύνθεση δοκιμάζεται με την παραγωγή κειμένου μικρότερης ή μεγαλύτερης έκτασης (1.1., 1.2.1., 1.2.4. έως 1.2.8., 3.1.1. έως 3.1.4., 3.2.3. έως 3.2.12., 5.1.1., 5.1.2., 5.1.13. έως 5.1.18. 5.2.2., 7.α.1., 7.α.2.1. έως 7.α.2.4., 7.β.1.1., 7.β.1.2., 7.β.2.1., 7.β.2.2., 9.1.1. έως 9.3.3., 10.1.1. έως 10.1.3.).

- Η αξιολόγηση ή κρίση θεωρείται «στάδιο σχετικά προχωρημένο σε μια διδασκαλία πολύπλοκη που περιέχει το συνδυασμό όλων των άλλων τύπων συμπεριφοράς: Γνώση, Κατανόηση, Εφαρμογή, Ανάλυση και Σύνθεση.»⁴ Και αντιστρόφως: σε κάθε εξέταση της γνώσης, της κατανόησης, της ικανότητας εφαρμογής, της ανάλυσης και της σύνθεσης, ενεργοποιούνται, λιγότερο ή περισσότερο, και οι δεξιότητες του εξεταζόμενου να αξιολογεί και να κρίνει. Μ' άλλα λόγια, δεν υπάρχει ερώτηση που να μπορεί να απαντηθεί χωρίς να λειτουργήσει η αξιολόγηση ή η κρίση εκείνου που την απαντά. Ωστόσο,

³ Στο επίπεδο του Γυμνασίου, αυτή η ικανότητα ελέγχεται με ασκήσεις π.χ. μεταφοράς της ενεργητικής σε παθητική σύνταξη ή μετατροπής του ονοματικού συνόλου σε ρηματικό.

ορισμένες ερωτήσεις ή τμήματα ασκήσεων σχεδιάζονται με στόχο να δοκιμάσουν ειδικά την κριτική ικανότητα. Τέτοια παραδείγματα αποτελούν οι ερωτήσεις: 2.2.2. (ιδιαίτερα τα υποερωτήματα α και β), 2.2.4., 3.2.2. - υποερώτημα στ), 4.2.1., 5.2.1. (υποερωτήματα α, β και ε), 5.2.2. (υποερωτήματα α και β), 5.3.1., 10.2., 11.2.1. (υποερώτημα β), καθώς και οι ερωτήσεις συνδυασμού αντικειμενικού τύπου και ελεύθερης απάντησης, όπου ζητείται δικαιολόγηση των επιλογών (3.4.1., 4.4., 7.α.4.1., 9.4. και 10.4.2.).

Βέβαια, οι διάφοροι στόχοι της αξιολόγησης μπορούν να επικαλύπτονται, εφόσον τα όριά τους δεν είναι πάντοτε απολύτως σαφή. Έτσι, μία ερώτηση μπορεί να μην αντιστοιχεί προς ένα μόνο στόχο αξιολόγησης (π.χ. οι ερωτήσεις εφαρμογής που ζητούν παραγωγή κειμένου φυσικά δοκιμάζουν και την ικανότητα σύνθεσης). Παρόλα αυτά, η παραπάνω κατηγοριοποίηση εξακολουθεί να είναι χρήσιμη, επειδή βοηθά να συνειδητοποιήσουμε τους στόχους αξιολόγησης και, όπως ήδη επισημάναμε, μας δίνει ενδεικτικούς τρόπους υλοποίησής τους.

Στις ερωτήσεις που ακολουθούν δεν θεωρήσαμε σκόπιμο να χρησιμοποιήσουμε συστηματικά αποσπάσματα από τα Κ.Ν.Α. της Α' Λυκείου, επειδή αξιοποίηση αυτών των κειμένων για την ενότητα της Αφήγησης επιχειρείται ήδη στο Α' τεύχος της Έκφρασης-Έκθεσης (σ. 282, 289-292, 296-297, 303 και 304). Εκτός από αυτόν το λόγο, τα εκτός σχολικών κειμένων αποσπάσματα, τα οποία αποδελτιώθηκαν ή «κατασκευάστηκαν» ειδικά για τις ανάγκες των ερωτήσεων, έχουν επιλεγεί με στόχο να αποτελέσουν παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο μπορεί να αξιοποιηθεί υλικό ποικίλου είδους που μπορεί να έχει στη διάθεσή του ο καθηγητής. Εξάλλου, αυτή η ποικιλία εξυπηρετεί τους γενικούς και διδακτικά σκόπιμους στόχους της εναλλαγής και της διέγερσης του ενδιαφέροντος.

Η εκφώνηση της πρώτης ερώτησης από αυτές που ακολουθούν (1.1.) είναι ασυνήθιστη: παρέχει ένα διάγραμμα στους μαθητές για να συνθέσουν το κείμενό τους. Αυτή η συγκεκριμενοποίηση των ζητούμενων καθιστά την αξιολόγηση των μαθητικών κειμένων ευχερέστερη και αντικειμενικότερη,

⁴ Bloom B.S. & Krathwohl D. R. 1986, *Ταξινομία διδακτικών στόχων, τ. Α' Γνωστικός τομέας*. Κώδικας, Αθήνα 1986, σ. 281.

εφόσον ό,τι θα μετρήσει περισσότερο είναι η τήρηση των στοιχείων του διαγράμματος που είναι συγκεκριμένα και δεδομένα (βλ. και τις «Οδηγίες» του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου που αναφέρονται στην υποσημείωση 2 στην παρούσα εισαγωγή). Με ανάλογο τρόπο έχουν συνταχθεί και οι εκφωνήσεις των ερωτήσεων 5.1.1. και 5.1.2.).

Ός προς την πολλαπλότητα της χρήσης των προτεινομένων ερωτήσεων δεν είναι, ίσως, περιττό να επισημάνουμε ότι όλες μπορούν, αυτούσιες ή με μετατροπές, να χρησιμοποιηθούν σε ολιγόλεπτα ή ωριαία κριτήρια και ότι αρκετές από τις ερωτήσεις παραγωγής κειμένου μπορούν να αποτελέσουν θέματα εκθέσεων (π.χ. 5.1.1., 5.1.2., 5.1.14., 5.1.15., 5.1.18.).

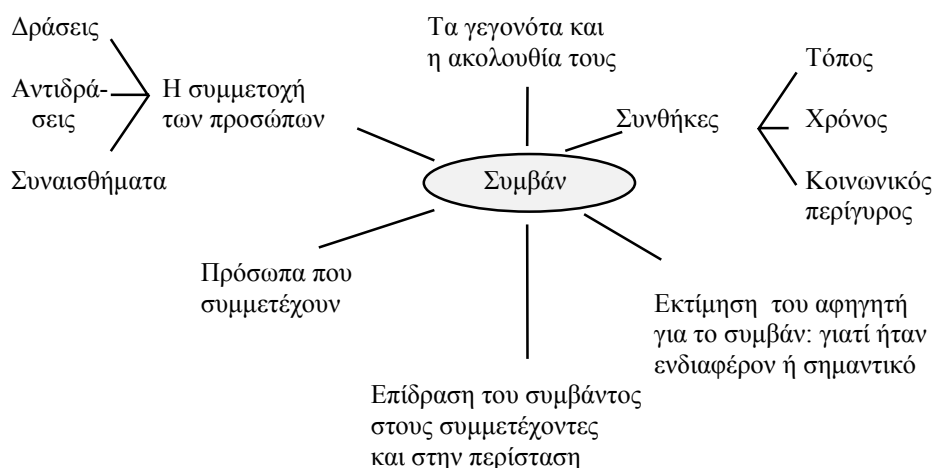
Στα αποσπάσματα κειμένων που χρησιμοποιήθηκαν για τις διάφορες ερωτήσεις, έχει τηρηθεί η ορθογραφία των πρωτοτύπων. Έτσι, η ίδια λέξη μπορεί να απαντά στο σώμα των ερωτήσεων που ακολουθούν με διαφορές ως προς την ορθογραφία, όπως συμβαίνει με τη λέξη «κατακαίνουργιος» στο κείμενο της άσκησης 9.4., ενώ λίγο παραπάνω, στην άσκηση 9.3.3., εμφανίζεται η λέξη «καινούριος».

Τέλος, τα κείμενα των διαφόρων ασκήσεων που παρατίθενται χωρίς παραπομπή είναι «κατασκευασμένα» από τις συντάκτριες του παρόντος τμήματος αυτού του τεύχους, για να υπηρετήσουν τους ειδικούς στόχους των αντίστοιχων ερωτήσεων.

1. ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΦΗΓΗΣΗΣ

1.1. Ερωτήσεις ελεύθερης ανάπτυξης

Βασιζόμενοι στο ακόλουθο διάγραμμα, να αφηγηθείτε ένα περιστατικό που παρακολουθήσατε ή όπου συμμετείχατε, με σκοπό να δημοσιευτεί στην εφημερίδα του σχολείου σας και σε ύφος α) οικείο και αισιόδοξο ή β) σοβαρό και στοχαστικό. Η παράθεση των στοιχείων του διαγράμματος δεν υποδεικνύει και τη σειρά με την οποία θα τα χρησιμοποιήσετε στην ιστορία σας.

1.2. Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1.2.1. Ένας αρχάριος δημοσιογράφος που εργάζεται σε ημερήσια εφημερίδα συντάσσει τις ακόλουθες ειδήσεις, τις οποίες ο αρχισυντάκτης τού επιστρέφει για συμπλήρωση. Ποιο βασικό στοιχείο της αφήγησης (τόπος, χρόνος, πρόσωπα, αίτια) λείπει από κάθε κείμενο;

A Πλωτά φράγματα τοποθέτησαν στον Έβρο οι αρμόδιες υπηρεσίες της περιοχής, προκειμένου να αποτρέψουν τη ρύπανση του ελληνικού τμήματος του ποταμού από το μαζούτ που διέρρευσε κατά τη λειτουργία του θερμοηλεκτρικού εργοστασίου της Φιλιπούπολης.

.....

B Ένα μωρό μήκους 1,8 μέτρων έφερε στον κόσμο ένα παράξενο ζευγάρι. Πρόκειται για ένα «φαλαινο-δελφινάκι» που φέρει χαρακτηριστικά και από τους δύο γονείς του. Όπως ανακοίνωσαν οι υπεύθυνοι του ενυδρείου όπου έγινε το ... προξενιό, η μητέρα φάλαινα γέννησε το παιδί που απέκτησε με το δελφίνι στις 30 Σεπτεμβρίου.

.....

Γ Για τέταρτη συνεχή μέρα σήμερα, οι οδηγοί φορτηγών κρατούν αποκλεισμένους τους κεντρικότερους αυτοκινητόδρομους της Γαλλίας με τα φορτηγά τους. Από το Παρίσι είναι αδύνατη η πρόσβαση στους αυτοκινητόδρομους που οδηγούν στα τουριστικά θέρετρα της Νότιας Γαλλίας, με αποτέλεσμα να έχει δημιουργηθεί κυκλοφοριακό χάος, καθώς χιλιάδες εργαζόμενοι αρχίζουν τις καλοκαιρινές τους διακοπές.

.....

Δ 10.000.000 αλουμινένια κουτιά χρησιμοποίησαν για να κατασκευάσουν ένα τεράστιο αντίγραφο της Βασιλικής του Αγίου Πέτρου της Ρώμης. Το έργο εκτέθηκε στα περίχωρα της ιταλικής πρωτεύουσας, όπου και θα παραμείνει ως το Δεκέμβριο. Οι κατασκευαστές του διεκδικούν μια θέση στο βιβλίο Γκίνες.

.....

1.2.2. Καθώς περνάτε μέσα από ένα εμπορικό κέντρο, βλέπετε ένα παιδάκι που κλαίει, επειδή έχασε τη μητέρα του. Στη συνέχεια:

- α) Τηλεφωνείτε στο αστυνομικό τμήμα αναφέροντας τις βασικές λεπτομέρειες του συμβάντος.
- β) Σας ζητούν να περάσετε από το αστυνομικό τμήμα και να δώσετε λεπτομερή κατάθεση.

Να γράψετε τα αντίστοιχα κείμενα.

1.2.3. Το Σαββατοκύριακο φιλοξενηθήκατε σε ένα φιλικό σπίτι στην εξοχή.

- α) Το βράδυ της επιστροφής γράφετε στο ημερολόγιό σας τις εντυπώσεις σας από τη φιλοξενία.
- β) Την επομένη στέλνετε στην οικογένεια μία ευχαριστήρια κάρτα, αποτυπώνοντας τη μικρή ιστορία του Σαββατοκύριακου, όπως τη ζήσατε.

1.2.4. Έξω από το σχολείο, ένα διερχόμενο αυτοκίνητο τραυματίζει ελαφρά ένα συμμαθητή σας. Εσείς

- α) Προλαβαίνετε να συγκρατήσετε τις βασικές λεπτομέρειες του συμβάντος με τη μορφή σημειώσεων.
- β) Συντάσσετε ένα άρθρο, για να παρουσιάσετε το περιστατικό στην τοπική εφημερίδα και να υποστηρίξετε την αναγκαιότητα της πεζοδρόμησης του δρόμου μπροστά από το σχολείο.

1.2.5. Μόλις φτάσατε στον τόπο των διακοπών σας.

- α) Στέλνετε σ' ένα φίλο μια σύντομη κάρτα εξιστορώντας το ταξίδι και τις πρώτες εντυπώσεις των διακοπών.
- β) Το βράδυ της ίδιας μέρας του γράφετε μία αναλυτικότερη επιστολή.

1.2.6. Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού απασχολείστε ως δημοσιογράφος στο ραδιοφωνικό σταθμό του τόπου παραθερισμού σας. Να μελετήσετε τα πιο σημαντικά νέα του σημερινού φύλλου μιας πολιτικής εφημερίδας και να γράψετε ένα σύντομο δελτίο ειδήσεων.

1.2.7. Σε μία εκδρομή στο Μαραθώνα της Αττικής επισκέπτεστε τον αρχαιολογικό χώρο και το μουσείο και διαβάζετε το γνωστό επίγραμμα:

ἸΕλλήνων προμαχοῶντες ὠΑθηναῖοι Μαραθῶνι
χρυσοφόρων Μήδων ἄστόρεσαν δύναμιν.

Ένα παιδί της παρέας σας ρωτά τι λέει το επίγραμμα. Εσείς μεταφράζετε και στη συνέχεια αναπτύσσετε το περιεχόμενο του επιγράμματος, προσθέτοντας τις απαραίτητες λεπτομέρειες που συνθέτουν το ιστορικό γεγονός, καθώς και δικά σας σχόλια. Τέλος, εξηγείτε την έκταση του επιγράμματος.

1.2.8. Επιστρέφετε το μεσημέρι στο σπίτι, ενώ οι υπόλοιποι απουσιάζουν. Αφήνετε το βιαστικό σημείωμα «Παράσταση-θρίαμβος», για να τους ενημερώσετε για τη συμμετοχή σας στο φεστιβάλ μαθητικού θεάτρου, η οποία σας εξασφάλισε το πρώτο βραβείο ερμηνείας. Το βράδυ της ίδιας ημέρας, η

οικογένεια συγκεντρώνεται και εσείς έχετε την ευκαιρία να αφηγηθείτε τα συναρπαστικά νέα.

1.3. Ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου

Να βεβαιώσετε ή να απορρίψετε το περιεχόμενο των προτάσεων σημειώνοντας Χ στο αντίστοιχο πλαίσιο.

	Σωστό	Λάθος
α) Μία αφήγηση αποτελεί πράξη επικοινωνίας μόνο όταν παρουσιάζει πραγματικά γεγονότα.	☐	☐
β) Ο αφηγητής πρέπει οπωσδήποτε να προσδιορίζει το χρόνο των συμβάντων που εξιστορεί.	☐	☐
γ) Η μικρότερη δυνατή έκταση μιας αφήγησης είναι μία παράγραφος.	☐	☐
δ) Ο προσδιορισμός του τόπου μπορεί να απουσιάζει από μια αφήγηση, χωρίς να επηρεάζει την κατόνοσή της.	☐	☐
ε) Μόνο η προφορική αφήγηση είναι επικοινωνιακή.	☐	☐
στ) Αποτελεσματικός πομπός της αφήγησης μπορεί να είναι μόνο ο παραστατικός αφηγητής.	☐	☐
ζ) Για να είναι επικοινωνιακή η αφήγηση πρέπει ο αφηγητής να γνωρίζει προσωπικά τον αποδέκτη.	☐	☐
η) Το ενδιαφέρον ενός αποδέκτη για μια αφήγηση είναι ανεξάρτητο από την έκτασή της.	☐	☐

2. ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΚΑΙ ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ

2.1. Ερωτήσεις ελεύθερης ανάπτυξης

2.1.1. Ποια μορφή θα έπαιρνε το κείμενο της αναφοράς στη σελίδα 258 του Α' τεύχους της Έκφρασης-Έκθεσης, αν η διευθύντρια του σχολείου εξέφραζε προφορικά στον διευθυντή του οικείου Γραφείου Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης τον ενθουσιασμό της για τις δραστηριότητες που πραγματοποιήθηκαν στο σχολείο;

2.1.2. Με αφορμή το ποίημα της σελίδας 259 (ό.π.), ένας δημοσιογράφος συντάσσει μία σχετική αφήγηση για την εφημερίδα του, με σκοπό να παρακινήσει τους αναγνώστες να βοηθήσουν την οικογένεια.

2.1.3. Να μετατρέψετε το κείμενο της μήνυσης των σελίδων 263-264 σε μία είδηση που παρουσιάζει και σχολιάζει την κερδοσκοπία ορισμένων τουριστικών γραφείων

2.2. Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

2.2.1. Τα παρακάτω αποσπάσματα έχουν περίπου το ίδιο περιεχόμενο, αλλά αποτελούν διαφορετικές αφηγηματικές πράξεις, εφόσον ανήκουν σε διαφορετικούς κειμενικούς τύπους. Αφού τα διαβάσετε, να απαντήσετε στις ερωτήσεις που τα ακολουθούν.

A *Περάσαμε κάβους πολλούς, πολλά νησιά, τη θάλασσα*

που φέρνει την άλλη θάλασσα, γλάρους και φώκιες.

Δυστυχημένες γυναίκες, κάποτε με ολόλυγμους

κλαίγανε τα χαμένα τους παιδιά

κι άλλες αγριεμένες γύρευαν το Μεγαλέξαντρο

και δόξες βυθισμένες στα βάθη της Ασίας.

Αράξαμε σ' ακρογιαλιές γεμάτες αρώματα νυχτερινά,

με κελαηδίσματα πουλιών, νερά που αφήνανε στα χέρια

τη μνήμη μιας μεγάλης ευτυχίας.

Γ. Σεφέρης: «Περάσαμε κάβους πολλούς», Κ.Ν.Α. Β' Γυμνασίου, σ. 159.

B *...Ταυτόχρονα άρχισαν να φτάνουν στα νησιά του Αιγαίου, στον Πειραιά και σε άλλες πόλεις της χώρας, κατά χιλιάδες οι πρόσφυγες της Μικράς Ασίας. Ένας ξεριζωμένος ελληνισμός θρηνεί! Χωρίς καμιά βοήθεια, χωρίς τρόφιμα, φάρμακα, ενδύματα, υποδήματα, στοιβάζονται στις ακτές της Μητέρας Πατρίδας -με τον πόνο να μεγαλώνει από το άδηλο μέλλον, τον πόνο που η ανάμνηση των προηγούμενων ημερών τον κάνει αβάσταχτο.*

Παπαγεωργόπουλος Η. (εκδ.), *Το χρονικό του εικοστού αιώνα*, Τέσσερα Έπιλον, Αθήνα, χ.χ., σ. 361.

Γ *Νέα Αγχίαλος, Νέα Βίγλια ... Νέα Μαινεμένη ... Νέα Σμύρνη ... και πολλά άλλα τοπωνύμια, συναφή στη σύνθεση και στο περιεχόμενο, διάσπαρτα στο σημερινό ελλαδικό χώρο, θυμίζουν τους τόπους καταφυγής του Μικρασιατικού Ελληνισμού, πριν από την κατάρρευση του μετώπου ή και ύστερα από την συνθήκη της Λωζάννης. Αυτοί που έγιναν πρόσφυγες, που έχασαν βιος και σπιτικό, πατρίδα και εργασία και ξανάρχισαν τον αγώνα της αναδημιουργίας, αυτοί ήταν οι πιο τυχεροί της μεγάλης τραγωδίας, από την άποψη ότι διασώθηκαν. Γιατί σπάνιζαν οι περιπτώσεις που μια οικογένεια είχε διασωθεί ολόκληρη και δε θρηνούσε θύματα.*

Θέματα νεότερης και σύγχρονης ιστορίας από τις πηγές. Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 1996, σ. 398.

- α) Ποιες πληροφορίες είναι κοινές και στα τρία κείμενα;
- β) Ποιες πληροφορίες είναι μοναδικές σε κάθε κείμενο; Πώς ερμηνεύετε την επιλογή αυτών των πληροφοριών, σύμφωνα με την αντίστοιχη αφηγηματική πράξη, δηλαδή τον αφηγητή, τον τύπο του κειμένου και τον επιδιωκόμενο σκοπό του; (Να λάβετε υπόψη ότι τα κείμενα στο «Χρονικό του εικοστού αιώνα» είναι γραμμένα σαν να ήταν άρθρα εφημερίδων, σύγχρονα με την εποχή των γεγονότων).
- γ) Ποιο από τα αποσπάσματα έχει τη λιγότερη συναισθηματική φόρτιση και γιατί;

2.2.2. Τα παρακάτω αποσπάσματα αναφέρονται στα ίδια ιστορικά πρόσωπα. Αφού τα διαβάσετε, να απαντήσετε στις ερωτήσεις που ακολουθούν.

Α *Μόλις σουρούπωσε, ένα μικρό πλεύμενο με κουπιά πλεύρισε στο ανάκτορο περνώντας απαρατήρητο. Μετά από λίγο ένας άνδρας, που έμοιαζε με έμπορο χαλιών, ζήτησε να τον οδηγήσουν στον Καίσαρα. Είπε ότι τον έλεγαν Απολλόδωρο και ερχόταν από τη Σικελία. Όταν έγινε δεκτός, άρχισε να ξετλιγίει το δέμα του μπροστά στον Ρωμαίο στρατηγό που έδειχνε να το διασκεδάζει. Και τότε πρόβαλε ξαπλωμένη με το μικρό της μπόι η Κλεοπάτρα,*

που είχε καμουφλαριστεί φορώντας πάνω της μια λινάτσα από κείνες που χρησιμοποιούσαν για να μεταφέρουν χαλιά. Όταν άνοιξε η λινάτσα, διηγείται ο Πλούταρχος, ο Καίσαρας σαγηνεύτηκε «από την τόλμη της γυναίκας» εκείνης, η οποία χωρίς καθόλου τρακ τον έμπλεξε σε μία «χαριτωμένη» συζήτηση, στα ελληνικά.

Β Η τελευταία αναλαμπή του κράτους των Πτολεμαίων οφείλεται στην προσωπικότητα της **Κλεοπάτρας** αδελφής του Πτολεμαίου ΙΓ', η οποία κατόρθωσε να εμπλέξει στις πολιτικές της μηχανορραφίες δύο από τις επιφανέστερες προσωπικότητες της εποχής, τον **Ιούλιο Καίσαρα** και τον **Μάρκο Αντώνιο**.

Γ (Αλεξάνδρεια. πρωτεύουσα του βασιλείου της Αιγύπτου. Στο παλάτι της θρυλικής βασίλισσας Κλεοπάτρας, για την οποία έχει ειπωθεί πως αν η μύτη της ήταν πιο κοντή, θα είχε αλλάξει η φυσιογνωμία του κόσμου.)

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ: Αυτό είναι προσβολή ω Καίσαρ!

ΚΑΙΣΑΡ: Πρέπει να το παραδεχτείς ω βασίλισσά μου, ο λαός σου έχει παρακμάσει! Το μόνο που του αξίζει είναι να ζει εξαρτημένος από τη Ρώμη.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ: Ο λαός μου έκτισε τις πυραμίδες! Το φάρο! Τους ναούς! Τους οβελίσκους!

ΚΑΙΣΑΡ: Αυτά ήταν μια φορά κι ένα καιρό. Τώρα πια το μόνο που κάνει είναι να περιμένει τις πλημμύρες του Νείλου.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ: Αρκετά ! Θα σου αποδείξω εγώ, ω Καίσαρ, πως ο λαός μου διατηρεί όλο του το πνεύμα! Σε τρεις μήνες, ούτε ώρα παραπάνω, θα σου έχω φτιάξει ένα μεγαλόπρεπο παλάτι, εδώ στην Αλεξάνδρεια!

ΚΑΙΣΑΡ: Αν τα καταφέρεις, ω βασίλισσά μου, θα αναγνωρίσω το λάθος μου και θα δεχτώ πως ο λαός σου είναι ακόμη μεγάλος! ... Όμως αμφιβάλω!

- α) Ποιο από τα τρία κείμενα βρίσκετε πιο ενδιαφέρον και γιατί;
- β) Σε ποιο ή σε ποια από αυτά νομίζετε πως ό,τι αναφέρεται ή αναπαριστάνεται είναι πλασματικό και γιατί;
- γ) Ποια αφηγηματική πράξη μπορεί να συνιστά καθένα από τα αποσπάσματα;

(Το απόσπασμα Α προέρχεται από το βιβλίο του Λ. Κάνφορα: *Η χαμένη βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1990, σ. 80, το απόσπασμα Β από το βιβλίο: *Πολιτισμική προσφορά του Ελληνισμού για την Α΄ Λυκείου* -η έντονη γραφή είναι του πρωτοτύπου. Ο διάλογος Γ ανήκει στο εικονογραφημένο τεύχος «Ο Αστερίξ και η Κλεοπάτρα»)

2.2.3. Τα παρακάτω αποσπάσματα έχουν κοινά σημεία ως προς το περιεχόμενο, διαφέρουν όμως ως προς την αφηγηματική πράξη τους. Αφού τα διαβάσετε, να απαντήσετε στις ερωτήσεις που ακολουθούν.

A *Τότε ντουφεκισμούς εμείς κι εκείνοι, κι αρχίσαμεν εμείς «Ζήτω το Σύνταμα κ' η Εθνική Συνέλευση!» (...) Τότε εκινήθη και το τακτικόν και ιππικόν με τον Καλλέργη και Σκαρβέλη, ακούγοντας τους ντουφεκισμούς μας και πήγαν εις το παλάτι. Ευτύς εγώ άφησα την αναγκαία φρουρά και πήγα κ' εγώ. Βγαίνοντας έξω μ' ακολούθησαν όλοι οι πολίτες. Και μας πήραν εις τα χέρια όλους ο λαός. Χάλευαν να μπουνε από τα παλεθύρια εις το Παλάτι. Τότε τους μίλησα νάχουν την μεγαλύτερη αρετή και πατριωτισμόν.*

Μακρυγιάννης, *Απομνημονεύματα*, κεφ. 6.

B *Οι κοινοί στόχοι των αρχηγών της συνωμοσίας απέβλεπαν στην αποπομπή των Βαυαρών και στην παραχώρηση Συντάγματος. Τον Αύγουστο του 1843 μείνεται στη συνωμοσία ο επικεφαλής του ιππικού της πρωτεύουσας συνταγματάρχης Δημήτριος Καλλέργης (1803-1867) ο οποίος εξασφαλίζει στους συνωμότες την αναγκαία στρατιωτική υποστήριξη. Τη νύχτα της 2ας προς την 3η Σεπτεμβρίου ο στρατός των συνωμοτών περικυκλώνει τα ανάκτορα, ενώ συγχρόνως πλήθος λαού άρχισε να συγκεντρώνεται στον ίδιο χώρο. Συγχρόνως οι αρχηγοί των κομμάτων συγκαλούσαν το Συμβούλιο της Επικρατείας που ψήφισε μια διακήρυξη προς το λαό και συνέτασσε αναφορά στο βασιλιά ζητώντας Σύνταγμα.*

Σκουλάτος Β., Δημακόπουλος Ν., Κόνδης Σ., *Ιστορία νεότερη και σύγχρονη*, Β΄ Λυκείου, σ. 247, 250.

Γ Άμα δ' ήρχισε φαινόμενον το λυκαυγές της ημέρας παρά την σημαίαν των πολιτών φέρουσα την επιγραφήν σταυροειδώς Ζήτω το Έθνος, Ζήτω το Σύνταγμα επαρουσιάσθη υπό τα ανάκτορα και η των Μαθητών του Πανεπιστημίου κατεσκευασμένη εξ υφάσματος μεταξωτού και χρώματος ανοικτού κυανού, κινήσασα πολλήν την χαράν και τον ενθουσιασμόν των ανθρώπων.

Εφημερίδα «Αιών», φύλλο 468, 8.9.1843, στους Σκουλάτο Β., Δημακόπουλο Ν. & Κόνδη Σ.
Ιστορία νεότερη και σύγχρονη, τεύχος Β', Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 1997, σ. 248.

Αφού σκιαγραφήσετε τον αφηγητή καθενός από τα παραπάνω αποσπάσματα ως προς την εποχή του, το μορφωτικό του επίπεδο, το ρόλο του στα συμβάντα που αφηγείται ή και την τοποθέτησή του απέναντι σ' αυτά, καθώς και το στόχο της αφήγησης, να εξηγήσετε

- α) τις λεπτομέρειες των γεγονότων που επιλέγει να παρουσιάσει και
- β) τη γλωσσική ποικιλία του κειμένου του (π.χ. σύγχρονή μας ή παλαιότερη μορφή της γλώσσας, λεξιλόγιο).

2.2.4. Αφού διαβάσετε τα παρακάτω αποσπάσματα, να απαντήσετε στις ερωτήσεις που ακολουθούν.

Α Μπροστά στην προέλαση των γερμανικών στρατιών, η κυβέρνηση και ο βασιλιάς εγκαταλείπουν τη χώρα, ενώ η στρατιωτική ηγεσία συνθηκολογεί στις 24 Απριλίου. Η αντίσταση όμως στην Κρήτη κρατά ακόμη ως το Μάιο του 1941.(...) Η αντίσταση στην Κρήτη προκαλεί την καταστροφή εκλεκτών γερμανικών δυνάμεων και ο Χίτλερ αναγκάζεται να αναβάλει για ζωτικό χρονικό διάστημα την επίθεση κατά της Σοβιετικής Ένωσης.

Σκουλάτος Β., Δημακόπουλος Ν., Κόνδης Σ., *Ιστορία νεότερη και σύγχρονη*, τεύχος Γ'. Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 1997, σσ. 256, 259.

Β Παρασκευή 30 Μάη 1941

Στο τραπέζι η Μαρώ μου λέει τη διήγηση ενός Άγγλου αξιωματικού που γύρισε χτες βράδυ από το Ηράκλειο. Τ' αλεξίπτωτα, με όλα τα χρώματα, πέφτοντας μέσα στο χαλάζι των γερμανικών πολυβόλων. Οι Κρητικοί, άλλοι χωρίς όπλα, άλλοι χωρίς φυσίγγια, πέφτοντας με τα χαντζάρια πάνω στον εχθρό· οι Νεοζηλανδοί με την ξιφολόγη κι αυτοί χωρίς πολεμοφόδια. Το Ηράκλειο ζωσμένο από παντού· το λιμάνι του γεμάτο βουλιαγμένα καράβια και οι Κρητικοί λέγοντας στους Εγγλέζους: «Φύγετε εσείς, εμείς έχουμε τα βουνά». Τα νοσοκομεία γκρεμισμένα πρώτα-πρώτα από τους βομβαρδισμούς. Γερμανοί αιχμάλωτοι ομολόγησαν πως το έκαναν επίτηδες, σύμφωνα με διαταγές, για να ρίξουν το ηθικό του κόσμου.

Γ. Σεφέρης, *Μέρες Δ'*. Ίκαρος, Αθήνα 1986, σ. 95.

Γ Χίτλερ να μην το καυχηθείς πως πάτησες την Κρήτη
Ξαρμάτωτη την ήβρικες και λείπαν τα παιδιά της.
Στα ξένα πολεμούσανε πάνω στην Αλβανία
μα πάλι πολεμήσανε για την ελευθερία.
Κρήτη μου, όμορφο νησί, έγραψες ιστορία
δίχως στρατό πολέμησες μίαν αυτοκρατορία.

Ριζίτικο τραγούδι

Δ Από τις 20 Μαΐου άρχισε η επίθεση των Γερμανών στην Κρήτη με βομβαρδισμό και ρίψη αλεξίπτωτιστών.(...) Στο μέτωπο του Ηρακλείου οι Έλληνες με την 14η Αγγλική Ταξιαρχία κράτησαν ως τις 28 του μήνα. Καθώς ξημέρωνε η 29η, οι αγγλικές δυνάμεις επιβιβάστηκαν σε μοίρα βρετανικών πλοίων σε μία αστραπιαία επιχείρηση με προορισμό την Αφρική. Το ίδιο βράδυ οι Έλληνες σταμάτησαν να πολεμούν.

Παπαγεωργόπουλος Η. (εκδ.), *Το χρονικό του εικοστού αιώνα*, Τέσσερα Έψιλον, Αθήνα, χ.χ., σ. 622.

- α) Ποιο από τα αποσπάσματα περιέχει περισσότερες λεπτομέρειες και γιατί;
- β) Σε ποια αποσπάσματα τονίζεται η υπεροπλία των Γερμανών και σε ποια δεν αναφέρεται; Σε ποια από τα αποσπάσματα αυτή η έμφαση και η παράλειψη μπορούν να ερμηνευθούν από προς το είδος της αντίστοιχης αφήγησης;
- γ) Στο κείμενο **B**, ο Γ. Σεφέρης αφηγείται χρησιμοποιώντας ονοματικές φράσεις. Τι αποτέλεσμα έχει αυτή η χρήση;

2.2.5. Το παρακάτω κείμενο αποτελεί μία προσωπική αφήγηση σε απλό ύφος. Υποθέστε ότι συμμετέχετε σ' αυτό το πείραμα στο σχολείο σας και ότι καταγράφετε, αναλυτικά και ως εργασία για το σπίτι, την πορεία και τα αποτελέσματά του στο τετράδιό σας. Τι γράφετε;

Το αίνιγμα του χρώματος

Πάλι η μεγαλοφυΐα του Νεύτωνα εξήγησε για πρώτη φορά τον πλούτο των χρωμάτων στον κόσμο. Να πώς αφηγείται ένα από τα πειράματά του ο Νεύτωνας, που παραθέτουμε με τα ίδια του τα λόγια:

«Στα 1667 (την εποχή που με απασχολούσε η λείανση φακών τύπων διαφορετικών από το σφαιρικό) προμηθεύτηκα ένα γυάλινο τριγωνικό πρίσμα για να κάνω πειράματα πάνω στα περίφημα φαινόμενα των χρωμάτων. Αφού συσκότισα το δωμάτιο και έκανα μία τρυπίτσα στο παραθυρόφυλλο, για να αφήσω να περνά μια κατάλληλη ποσότητα ηλιακού φωτός, τοποθέτησα το πρίσμα μου μπροστά από την τρυπίτσα έτσι που το φως που διαθλάται να χτυπάει στον απέναντι τοίχο. Ήτανε μια πολύ ευχάριστη διασκέδαση, να παρατηρείς τα ζωηρά και έντονα χρώματα που παράγονταν μ' αυτόν τον τρόπο.»

Einstein & Infeld, *Η εξέλιξη των ιδεών στη Φυσική*. Δωδώνη, Αθήνα 1978, σ. 93.

2.2.6. Να υποθέσετε ότι είστε: α) ένας ή μία έκπληκτος/η και φοβισμένος/η μάρτυρας του συμβάντος που αναφέρεται στην παρακάτω είδηση και β) ένας ψύχραιμος και έμπειρος πυροσβέστης που συμμετείχε στην κατάσβεση. Να γράψετε το κείμενο της προφορικής αφήγησης σε κάθε περίπτωση, φροντίζοντας να αποδώσετε το αντίστοιχο ύφος.

Κάηκε η φάτνη στην πλατεία της Καβάλας

Τεράστια φάτνη, που ήταν τοποθετημένη στην κεντρική πλατεία της Καβάλας, μετετράπη σε «λαμπάδα», όταν το βράδυ της Τρίτης -παραμονή Πρωτοχρονιάς- προκλήθηκε φωτιά από βραχυκύκλωμα. Η φωτιά πήρε γρήγορα μεγάλες διαστάσεις μπροστά στα έκπληκτα μάτια εκατοντάδων Καβαλιωτών, που δεν πρόλαβαν να επέμβουν. Άνδρες της Πυροσβεστικής με τη βοήθεια δύο οχημάτων έσβησαν τη φωτιά, χωρίς όμως να μπορέσουν να διασώσουν τη φάτνη.

Από τον ημερήσιο τύπο

2.2.7. Το παρακάτω κείμενο αποτελεί είδηση, με το ανάλογο τυπικό ύφος και χωρίς σχολιασμό.

Κατολίσθηση σημειώθηκε αργά χθες το βράδυ στην περιοχή των γεφυρών της διώρυγας της Κορίνθου, με αποτέλεσμα να διακοπεί η ναυσιπλοΐα για λόγους ασφαλείας.

Από τον ημερήσιο τύπο

Με βάση αυτό το αφηγηματικό περιεχόμενο να συνθέσετε:

- α) μία προφορική αφήγηση ενός περαστικού τουρίστα, σχολιασμένη και σε οικείο ύφος,
- β) την αναφορά του κυβερνήτη ενός διερχομένου πλοίου στην πλοιοκτήτρια εταιρεία,
- γ) μία μήνυση κατά των υπευθύνων εκ μέρους της πλοιοκτήτριας εταιρείας, για τις ζημιές στο πλοίο, για την καθυστέρηση του πλου και για ψυχική οδύνη του πληρώματος,
- δ) τμήμα μιας ανακοίνωσης σχετικής με το συμβάν σε ένα συνέδριο μηχανικών, σε επιστημονικό ύφος.

2.3. Ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου

2.3.1. Προσπαθήστε να βρείτε όλες τις πιθανές αντιστοιχίες ανάμεσα στα είδη αφηγηματικού περιεχομένου στη στήλη Α και στις αφηγηματικές πράξεις στη στήλη Β. (Αυτό σημαίνει ότι κάθε στοιχείο της στήλης Α μπορεί να αντιστοιχεί σε περισσότερα από ένα στοιχεία της στήλης Β.)

A ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	B ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ
1. Το χθεσινοβραδινό σας όνειρο	α. Ημερολόγιο
2. Ένα αυτοκινητιστικό δυστύχημα που παρακολούθησατε άναυδοι	β. Κατάθεση σε ανακριτή
3. Η εξέλιξη μιας δυνατής φιλίας	γ. Προφορική, ανεπίσημη αφήγηση
4. Μια σχολική εκδήλωση-θρίαμβος	δ. Ποίημα
5. Αναμνήσεις της παιδικής ηλικίας	ε. Βιογραφία
6. Περιπέτεια παραθεριστών με ταχύπλοο σκάφος	στ. Αναφορά στο λυκειάρχη
7. Το ταξίδι του Οδυσσέα	ζ. Άρθρο ειδησεογραφικό σε πολιτική εφημερίδα
8. Ατύχημα σε πυρηνικό σταθμό	η. Σχολικό διαγώνισμα
9. Η πολιτική δράση του Ρήγα	θ. Σενάριο ταινίας
	ι. Ιστοριογραφία

3.1. Ερωτήσεις ελεύθερης ανάπτυξης

3.1.1. Δοκιμάστε τη λογοτεχνική σας ικανότητα δημιουργώντας μια δική σας φανταστική ιστορία. Ο πίνακας που ακολουθεί θα σας βοηθήσει να διαγράψετε το πλαίσιο στο οποίο θα εκτυλιχθεί η αφήγησή σας. Αφού επιλέξετε την ιστορία της οποίας τα στοιχεία βρίσκετε πιο ενδιαφέροντα, συμπληρώστε τα υπόλοιπα και αφηγηθείτε την σε ένα διήγημα 200-300 λέξεων.

ΤΟΠΟΣ	Ολυμπία	Αγία Σοφία, Κωνσταντι- νούπολη	Φιλικό σας σπίτι	Η σχολική σας αίθουσα	Κάπου στον πλανήτη γη
ΧΡΟΝΟΣ	5ος αιώνας π.Χ.	9ος αιώνας μ.Χ.	Πριν από λίγους μήνες	Πριν από μερικές ημέρες	3.000 μ.Χ.
ΠΡΟΣΩΠΑ	Αθλητές, ελλανοδί- κες, θεατές, δούλοι				
ΠΕΡΙΕ- ΧΟΜΕΝΟ	Ολυμπιακοί αγώνες	Στέψη αυτοκράτορ α	Αποτυχη- μένο πάρτι	Αδιάβα- στος στο μάθημα	Εισβολή εξωγήινων
ΥΦΟΣ	Ενθουσιώ- δες	Στομφώδες	Ειρωνικό	Χιουμορι- στικό	Αγωνιώδες

3.1.2. Η γιορτή της 25ης Μαρτίου προετοιμάστηκε πρόχειρα, παρουσίασε κοινοτοπίες και διήρκεσε περισσότερο από το συνηθισμένο χρόνο. Αφηγηθείτε

την εμπειρία σας σ' ένα συμμαθητή σας που δεν παρακολούθησε τη γιορτή, έτσι ώστε να δικαιολογήσετε α) την ανία που σας προκάλεσε η γιορτή και β) την απογοήτευσή σας, επειδή το νόημα της επετείου δεν έγινε φανερό.

3.1.3. Πηγαίνοντας στο σχολείο συναντήσατε ένα μικρό παιδί να πουλά χαρτομάντιλα. Με αφορμή αυτό το γεγονός γράψτε ένα άρθρο στη σχολική εφημερίδα, με σκοπό να υποστηρίξετε την ανάγκη να μεριμνήσει η πολιτεία, ώστε να μην αναγκάζονται ορισμένα παιδιά να εγκαταλείπουν το σχολείο, για να εξασφαλίσουν τα προς το ζην.

3.1.4. Υποθέστε ότι είστε μέλος κάποιας ομάδας, από αυτές που αναφέρονται στο κείμενο 6 της σελίδας 260 (Έκφραση - Έκθεση, Τεύχος Α') και καταγράφετε στο ημερολόγιό σας στιγμιότυπα της δουλειάς σας, τα οποία δείχνουν τη χαρά της συνεργασίας και την αλληλεγγύη που αναπτύχθηκε στην ομάδα.

3.2. Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

3.2.1. Να διαβάσετε τα παρακάτω κείμενα και να συμπληρώσετε τα κενά στους πίνακες που ακολουθούν (δίνονται παραδειγματικές απαντήσεις για το πρώτο κείμενο).

A *Ωρολογιακή βόμβα σε ... σάντουιτς αναστάτωσε χθες το δικαστικό μέγαρο του Πειραιά. Άγνωστος τηλεφώνησε ότι έχει τοποθετήσει βόμβα στο ισόγειο του κτιρίου, το οποίο εκκενώθηκε αμέσως. Όταν οι αστυνομικοί άνοιξαν το πακέτο βρήκαν μέσα ένα ρολόι και ένα σάντουιτς.*

B *Αφού λοιπόν καταγίνηκα ένα δυο μήνες να μάθω ετούτα τα γράμματα οπού βλέπετε, εφραντάστηκα να γράψω τον βίον μου, όσα έπραξα εις την μικρή μου ηλικία και όσα εις την κοινωνία, όταν ήρθα σε ηλικία, και όσα διά την πατρίδα μου οπού εμπήκα εις της Εταιρείας το μυστήριο διά τον αγώνα της λευτεριάς μας και όσα είδα και ξέρω οπούγιναν εις τον Αγώνα, και σε όσα κατά δύναμη συμμεθεζα κ' εγώ κ' έκαμα το χρέος μου, εκείνο οπού μπορούσα.*

Γ Όταν ο παππούς μου γύρισε από την Πόλη, ασχολήθηκε με την εκλογή του ανηψιού του στη Βουλή της Κρήτης. Έγραφε στους ψηφοφόρους, γύριζε με το άλογο στα χωριά, έβγαζε λόγους. Είχε μεγάλη μόρφωση. Μελετούσε και χειριζότανε το γραπτό λόγο με κομψότητα, καλλιέπεια και φαντασία. Για να ζήσει, αναγκάστηκε ν' ανοίξει ραφτάδικο στα Χανιά. Το πρώτο για ευρωπαϊκό ντύσιμο, φράγκικο, όπως το λέγανε. Και είναι φυσικό που όλοι οι ευρωπαϊζόντες έγιναν πελάτες του. Ανάμεσά τους κι ο Βενιζέλος.

Δ Αι ιταλικαί στρατιωτικάί δυνάμεις προσβάλλουν από την 5ην πρωινήν σήμερον τα ημέτερα τμήματα προκαλύψεως της ελληνο-αλβανικής μεθορίου. Αι ημέτεραι δυνάμεις αμύνονται του πατρίου εδάφους.

Ε Κυριακή 22 Οκτώβρη

Όταν μπαίνει κανείς στην Ελλάδα, το αίσθημα όχι πως προχωρείς, αλλά πως ανεβαίνεις σκαλοπάτια, πως περνάς ένα κατώφλι. Άλλος κόσμος, σε άλλο επίπεδο. Σήμερα πρωί η ανατολική ουρά της Ύδρας, ο Πόρος, έπειτα το όρος της Αίγινας, ένα αγκάθι πίσω απ' τον κάβο, κι έπειτα, με τα γυαλιά, η Ακρόπολη. Ήμουν, νομίζω, ο πρώτος που την ξεχώρισα. Όλοι, ξένοι και δικοί μας στρατιώτες και βαθμοφόροι, όλο το πλήρωμα, απ' τη μίαν άκρη του караβιού ως την άλλη, είχανε σταματήσει σε μίαν απόλυτη σιγή, όπως όταν ο αρχιμουσικός χτυπήσει το ραβδί του στο αναλόγιο σε μίαν αίθουσα συναυλίας. Σήμερα κλείνω ακριβώς τριάμισι χρόνια από τότε που έφυγα από τον Πειραιά στις 22 τ' Απρίλη 1941.

Η πιο όμορφη, η πιο αλαφριά μέρα του κόσμου.

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι: ΟΙ ΕΞΩΚΕΙΜΕΝΙΚΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΩΝ

ΚΕΙΜΕΝΟ	ΠΙΘΑΝΟΣ ΠΟΜΠΟΣ	ΠΙΘΑΝΟΣ ΔΕΚΤΗΣ	ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	ΣΚΟΠΟΣ
A	Συντάκτης ειδήσεων	Ο «μέσος» αναγνώστης της εφημερίδας ή ακροατής ραδιοφώνου ή τηλεθεατής.	Η καθημερινή προετοιμασία των ειδήσεων - λίγος διατιθέμενος χώρος και χρόνος.	Η ενημέρωση για τα συμβάντα της επικαιρότητας.
B				
Γ				
Δ				
E				

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙ: ΤΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΩΝ

ΚΕΙΜΕΝΟ	ΕΙΔΟΣ ΤΗΣ ΑΦΗΓΗΣΗΣ	ΘΕΜΑ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ	ΕΚΤΑΣΗ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ	ΥΦΟΣ
A	Ειδησεογραφικό άρθρο	Φάρσα σχετικά με τοποθέτηση βόμβας (από τα συνηθισμένα θέματα των εφημερίδων).	Σύντομο κείμενο - δίνονται οι βασικές πληροφορίες: τόπος, χρόνος, πρόσωπα, αίτια.	Τυπικό και απλό: «δημοσιογραφικό»
B				
Γ				
Δ				
E				

Και τώρα, να συζητήσετε πώς οι παράγοντες του πίνακα Ι συντελούν στη διαμόρφωση των γνωρισμάτων του πίνακα ΙΙ.

(Το κείμενο **A** προέρχεται από τις εφημερίδες, το απόσπασμα **B** από τα απομνημονεύματα του Μακρυγιάννη, το απόσπασμα **Γ** από την αυτοβιογραφία του Μίκη Θεοδωράκη: *Οι δρόμοι του αρχάγγελου*, τ.1, Κέδρος, Αθήνα 1986, σ. 39, το κείμενο **Δ** είναι το πρώτο πολεμικό ανακοινωθέν του ελληνο-ιταλικού πολέμου και το **E** ανήκει στις *Μέρες Δ'* του Γ. Σεφέρη, Ίκαρος, Αθήνα 1986, σ. 370.)

3.2.2. Όλα τα παρακάτω κείμενα αναφέρονται στην κήρυξη του ελληνο-ιταλικού πολέμου, αλλά το καθένα ανήκει σε διαφορετικό αφηγηματικό είδος. Αφού τα διαβάσετε, να απαντήσετε στις ερωτήσεις που ακολουθούν.

A *Βάζει ο Ντούτσε τη στολή του*

και τη σκούφια την ψηλή του

μ' όλα τα φτερά

και μια νύχτα με φεγγάρι

την Ελλάδα πάει να πάρει

-βρε το φουκαρά!

Σατιρικό τραγούδι ερμηνευμένο από
τη Σ. Βέμπο, στίχοι : Γ. Οικονομίδης.

B *20 Οκτωβρίου 1940*

Ο Έλληνας πρέσβης στη Ρώμη πληροφορεί με επείγον μήνυμά του την κυβέρνηση στην Αθήνα, ότι ο Μουσολίνι αποφάσισε ήδη την κήρυξη πολέμου κατά της Ελλάδας. Συγκεκριμένα, την ενημερώνει για τις λεπτομέρειες μιας σύσκεψης που είχε συγκληθεί στις 15 Οκτωβρίου στο Παλάτσο Βενέτσια, όπου ο Μουσολίνι ανάγγειλε την ερήμην του Χίτλερ απόφασή του για εισβολή στο ελληνικό έδαφος από την Αλβανία.

Παπαγεωργόπουλος Η. (εκδ.), *Το χρονικό του εικοστού αιώνα*, Τέσσερα Έγμιλον, Αθήνα, χ.χ., σ. 603.

Γ *Δευτέρα 28 Οκτωβρίου 1940*

Κοιμήθηκα δύο το πρωί, διαβάζοντας Μακρυγιάννη. Στις τρεις και μισή μια φωνή μέσα από το τηλέφωνο με ζύπνησε «Έχουμε πόλεμο». Τίποτε άλλο, ο κόσμος είχε αλλάξει. (...)

Ντύθηκα κι έφυγα αμέσως. Στο Υπουργείο Τύπου δυο-τρεις υπάλληλοι. Ο Γκράτσι είχε δει το Μεταξά στις τρεις. Του έδωσε μια νότα και του είπε πως στις 6 τα ιταλικά στρατεύματα θα προχωρήσουν. Ο πρόεδρος του αποκρίθηκε πως αυτό ισοδυναμεί με κήρυξη πολέμου, και όταν έφυγε κάλεσε τον πρέσβη της Αγγλίας.*

Γ. Σεφέρης, *Μέρες Γ'*, Ίκαρος, Αθήνα 1977, σ. 258.

(*νότα = επίσημο διπλωματικό έγγραφο)

Δ *Η κατάληψη της Αλβανίας από τον Μουσολίνι το 1939 αποκαλύπτει τα ιταλικά σχέδια στην Ανατολική Μεσόγειο και στα Βαλκάνια. Από τότε αρχίζει μια σειρά εκφοβισμών της Ιταλίας προς την Ελλάδα με αποκορύφωμα τον*

τορπιλισμό του ελληνικού αντιτορπιλικού Έλλη (15 Αυγούστου 1940) στο λιμάνι της Τήνου. Οι εκφοβισμοί όμως της Ιταλίας δεν έχουν το αποτέλεσμα που είχε προεξοφλήσει ο Μουσολίνι. Το τηλεσίγραφο της 28ης Οκτωβρίου 1940, με το οποίο η Ιταλία ζητά την ελεύθερη διόδo των στρατευμάτων της από το ελληνικό έδαφος απορρίπτεται από τον τότε πρωθυπουργό Ι. Μεταξά, ο οποίος, αυτή τη συγκεκριμένη στιγμή, γινόταν ο εκφραστής της κοινής θέλησης του ελληνικού λαού.

Σκουλάτος Β., Δημακόπουλος Ν., Κόνδης Σ., *Ιστορία νεότερη και σύγχρονη*, Γ' Λυκείου, σσ. 241-243.

Ε *Αλλά σήμερα τόσην ώρα που γελούσαμε, δεν προσέξαμε πως ο μπαμπάς είχε γυρίσει ξαφνικά πίσω και μας κοιτούσε. Χωρίς να γελάει. (...) Η μαμά τον είδε πρώτη και σταμάτησε να γελάει και του είπε πως ήρθε πάνω στη ώρα που δεν πίνω το γάλα μου και πρέπει να φύγω για το σχολείο και να μου πει κάτι για να το πιω. Αλλά ο μπαμπάς δεν μου είπε τίποτα. Τότε τον ρώτησε γιατί γύρισε πίσω και μήπως ήταν αργία και δεν το ήξερε. Αλλά ο μπαμπάς πάλι δεν είπε τίποτα. Μετά μίλησε ξαφνικά και είπε να πάσουμε και να τον ακούσουμε με προσοχή κι όταν καθίσαμε προσοχή είπε κανείς να μη βγει από το σπίτι (...). Μόλις είπε έτσι αφήσαμε τα παιχνίδια που παίζαμε και μαζευτήκαμε γύρω του και τον κοιτούσαμε γιατί ποτέ άλλοτε δεν ήταν έτσι και περιμέναμε να μας πει γιατί χαλάει ο κόσμος. Τότε ο μπαμπάς έβγαλε μια φωνή κουρασμένη, βραχνιασμένη, θυμωμένη, αγριεμένη και φοβισμένη, που όταν την ακούσαμε, γίναμε κι εμείς θυμωμένοι, αγριεμένοι και φοβισμένοι:*

- Η Ιταλία μας κήρυξε τον πόλεμο! είπε.

- Τι;

- Η Ιταλία μας κήρυξε τον πόλεμο, ξαναείπε.

Τη δεύτερη φορά ακούσαμε όλοι κι η μαμά είπε «Θεέ μου!» και ρώτησε γιατί;

Η Δωροθέα είπε «Παναΐτσα μου!» και ρώτησε πότε;

Κ. Ντελόπουλος, *Ο Ακης και οι άλλοι*, Γνώση, Αθήνα 1990, σσ. 212-213.

- α) Ποιες είναι ο σκοπός καθενός από τα παραπάνω αποσπάσματα;
- β) Ποια από τα αποσπάσματα έχουν τα περισσότερα κοινά σημεία ως προς το σκοπό, την επιλογή των λεπτομερειών, το ύφος και το λεξιλόγιο; Ποια είναι αυτά τα κοινά σημεία;
- γ) Ποιο ή ποια από τα αποσπάσματα διαφέρουν πολύ από τα υπόλοιπα και ως προς τι;
- δ) Σε ποιο από τα κείμενα διακρίνετε ειρωνεία ως προς τα πρόσωπα και τα συμβάντα της αφήγησης; Πώς εξυπηρετεί αυτή η ειρωνεία τον πρακτικό σκοπό του κειμένου;
- ε) Γιατί ο Γ. Σεφέρης σημείωσε τη λεπτομέρεια «*διαβάζοντας Μακρυγιάννη*»; Ποια σχέση έχει αυτή η λεπτομέρεια με το όλο συμβάν;
- στ) Αν υπολογίσουμε τον τύπο του κειμένου από το οποίο προέρχεται το απόσπασμα Β (ειδησεογραφικό άρθρο εφημερίδας), πώς θα δικαιολογήσουμε τις λεπτομέρειες που επιλέγει ο συντάκτης του, για να παρουσιάσει την είδηση της κήρυξης του πολέμου;
- ζ) Ποιο από τα αποσπάσματα σας φαίνεται πιο «δυνατό»; Γιατί;

3.2.3. Αφηγηθείτε με συντομία την υπόθεση μιας κινηματογραφικής ταινίας σ' έναν φίλο/σε μία φίλη σας, με σκοπό να του/της προκαλέσετε το ενδιαφέρον, ώστε να πάει στον κινηματογράφο να τη δει.

3.2.4. Η εκδρομή με την παρέα σας κατέληξε σε παταγώδη αποτυχία. Αφηγηθείτε στους γονείς σας τα πιο χαρακτηριστικά συμβάντα, διεκτραγωδώντας όσα περάσατε.

3.2.5. Ένας πεζός τραυματίζεται σοβαρά σκοντάφτοντας μέσα σε μία πρόσφατα ανοιγμένη λακούβα στο πεζοδρόμιο, εξαιτίας της ολιγορίας των αρμοδίων. Βοηθήστε τον παθόντα να συντάξει τη μήνυση που αποφάσισε να καταθέσει, φροντίζοντας ώστε το ύφος του κειμένου να είναι σοβαρό και αυστηρό.

3.2.6. Ο καθηγητής των Μαθηματικών σάς «συνέλαβε» απροετοίμαστο στο μάθημά του. Αφηγηθείτε το περιστατικό στη μητέρα σας, προσπαθώντας να υποβαθμίσετε τη σημασία του.

3.2.7. Ο διευθυντής του σχολείου ζητεί από τους μαθητές να αναφέρουν μερικά περιστατικά για να συντάξει, βάσει αυτών, μια αναφορά προς το Δημοτικό Συμβούλιο, με την οποία να δικαιολογεί την αναγκαιότητα της τοποθέτησης φυλάκων στο σχολείο. Να αναφέρετε μερικά τέτοια περιστατικά.

3.2.8. Ένας φίλος που θεωρούσατε εχέμυθο πρόδωσε ένα μυστικό που του εμπιστευθήκατε. Αφηγηθείτε στο ημερολόγιό σας ό,τι έγινε, εκφράζοντας την απογοήτευσή σας.

3.2.9. Ένας απρόσκλητος επισκέπτης έχει παρατείνει για πολύ την παραμονή του στο σπίτι σας. Αργότερα η μητέρα σας αφηγείται σε μια φίλη της στο τηλέφωνο την αδημονία της να απαλλαγεί από την παρουσία του.

3.2.10. Αγοράσατε ένα προϊόν που αποδείχθηκε ελαττωματικό. Γράψτε μια επιστολή διαμαρτυρίας στην εταιρεία που το κατασκεύασε σε ύφος κατάλληλο, ώστε να επιτύχετε την αποζημίωσή σας από την κατασκευάστρια εταιρεία.

3.2.11. Διαβάζουμε την είδηση: *«Την παράσταση του έργου παρακολούθησε και ο διάσημος ηθοποιός X, ο οποίος, αφού συνεχάρη τους συντελεστές, παρέμεινε και στη δεξίωση που είχε διοργανωθεί στο φουαγιέ του θεάτρου.»*

α) Πώς θα διαμόρφωνε την αφήγηση του ίδιου συμβάντος η κοσμική στήλη ενός περιοδικού ποικίλης ύλης;

β) Υποθέστε ότι μία θαυμάστριά του σάς αφηγείται τη συνάντησή που είχε μαζί του.

Να γράψετε τα αντίστοιχα κείμενα.

3.2.12. Αν κάποιος αποφάσιζε να γράψει τη βιογραφία του Δελμούζου, ποιες λεπτομέρειες από το γράμμα του μεγάλου παιδαγωγού (σελ. 258 του Α΄ τεύχους της Έκφρασης-Έκθεσης) πιστεύετε ότι θα περιλάμβανε σ' αυτήν;

3.3. Ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου

3.3.1. Να αντιστοιχίσετε κάθε αφηγηματικό είδος της στήλης Α με τον κυριότερο επικοινωνιακό σκοπό εκείνου που συντάσσει κείμενο τέτοιου είδους,

όπως αυτός ο σκοπός εκφράζεται στη στήλη Β. Ένα στοιχείο της στήλης Α περισσεύει.

Α	Β
1. Υπηρεσιακή αναφορά 2. Δελτίο ειδήσεων 3. Βιογραφία 4. Απομνημονεύματα 5. Ημερολόγιο 6. Διήγημα 7. Ιστορικό μυθιστόρημα 8. Κατάθεση μάρτυρα 9. Ηρωικό έπος	α. Να παρουσιάσει τη δράση μιας σημαντικής ή, απλώς, ενδιαφέρουσας για το κοινό προσωπικότητας. β. Να εκθέσει ό,τι γνωρίζει σχετικά με μία εκδικαζόμενη υπόθεση. γ. Να κάνει ευρέως γνωστά τα έργα και τις ημέρες του, εφόσον κρίνει ότι υπήρξαν αξιόλογα για τον τόπο και την εποχή τους. δ. Να καταγράψει προσωπικές εμπειρίες. ε. Να ενημερώσει το κοινό για τα γεγονότα της πολιτικής και κοινωνικής επικαιρότητας. στ. Να σκιαγραφήσει ενδιαφέρουσες φυσιογνωμίες, σ' ένα σκηνικό από πραγματικά και πλασματικά γεγονότα της εποχής τους. ζ. Να ενημερώσει τους αρμόδιους σχετικά με ένα θέμα, ώστε να γίνουν οι απαραίτητες ενέργειες. η. Να αναπτύξει μιαν άποψη, να αναδείξει μια αξιοπρόσεκτη κατάσταση, αναπαριστώντας μία λίγο-πολύ φανταστική περίσταση.

3.3.2. Να σημειώσετε Χ στα αντίστοιχα τετράγωνα, επιβεβαιώνοντας ή απορρίπτοντας το περιεχόμενο των παρακάτω προτάσεων.

Σωστό Λάθος

- α) Το μυθιστόρημα, ακόμα και αν εκφράζει βιώματα του συγγραφέα, αφηγείται πλασματικά γεγονότα.
- β) Η πιο αξιόπιστη αφήγηση πραγματικών γεγονότων είναι η ιστοριογραφία.
- γ) Μια αυτοβιογραφία μπορεί να περιέχει και επινοημένα γεγονότα.
- δ) Η υπηρεσιακή αναφορά περιέχει πάντα ολόκληρη την αλήθεια.
- ε) Στη μυθιστορηματική βιογραφία αποφεύγονται τα φανταστικά γεγονότα.

3.4. Ερωτήσεις συνδυασμού αντικειμενικού τύπου και σύντομης απάντησης

3.4.1. Να αντιστοιχίσετε τα στοιχεία της στήλης Α με εκείνα της στήλης Β και να δικαιολογήσετε τις επιλογές σας.

Α	Β
1. Κατάθεση σε δικαστήριο 2. Πολεμικό ανακοινωθέν 3. Παραμύθι 4. Ειδησεογραφικό άρθρο 5. Αναμετάδοση αθλητικής συνάντησης 6. Δήγημα 7. Αρχαία τραγωδία 8. Ηρωικό έπος	α. Πραγματικά γεγονότα β. Πλασματικά γεγονότα γ. Ενδιάμεση κατηγορία

3.4.2. Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση σημειώνοντας X στα αντίστοιχα πλαίσια.

1. Σε ποιες από τις ακόλουθες περιπτώσεις αφηγηματικών κειμένων είναι πιθανότερο να έχουμε επιστημονικό ύφος;
 - α) στην κατάθεση ενός αστυνομικού,
 - β) στα απομνημονεύματα του Κολοκοτρώνη,
 - γ) στην αυτοβιογραφία ενός ηθοποιού,
 - δ) σε άρθρο φιλολογικού περιοδικού για την πειρατεία στο Αιγαίο κατά την βυζαντινή εποχή.
2. Σε ποια από τις ακόλουθες αφηγηματικές πράξεις το ύφος θα μπορούσε να είναι χιουμοριστικό και γιατί;
 - α) σε προσωπικό ημερολόγιο,
 - β) σε ημερολόγιο ενός πλοίου,
 - γ) σε κατάθεση μάρτυρα κατηγορίας,
 - δ) σε κατάθεση μάρτυρα υπερασπίσεως.
3. Όταν ο κύριος σκοπός μιας αφήγησης είναι να μεταδώσει προσωπικές εμπειρίες του συγγραφέα, τότε η αφηγηματική πράξη είναι
 - α) βιογραφία,
 - β) ιστορικό μυθιστόρημα,
 - γ) είδηση,
 - δ) υπηρεσιακή αναφορά.
4. Όταν ο σκοπός της αφήγησης είναι να μεταδώσει πληροφορίες για μία αξιόποινη πράξη, τότε το είδος του κειμένου είναι
 - α) βιογραφία,
 - β) βιογραφικό σημείωμα,
 - γ) ιστορικό μυθιστόρημα
 - δ) υπηρεσιακή αναφορά.
5. Το ύφος μιας ενδιαφέρουσας προφορικής αφήγησης είναι
 - α) τυπικό,
 - β) παραστατικό,
 - γ) λόγιο,
 - δ) επιστημονικό.

6. Καθημερινές ανάγκες της ζωής εξυπηρετεί άμεσα
- α) ένα ιστορικό μυθιστόρημα,
 - β) ένα σχολικό βιβλίο ιστορίας,
 - γ) ένα βιογραφικό σημείωμα,
 - δ) ένα ποίημα.
- Να δικαιολογήσετε τις απαντήσεις στις ερωτήσεις 3, 4 και 5.

.....

.....

.....

4. ΠΟΙΟΣ ΑΦΗΓΕΙΤΑΙ;

4.1. Ερωτήσεις ελεύθερης ανάπτυξης

4.1.1. Μία ιστορία της παιδικής σας ηλικίας σας έμεινε αξέχαστη.

- α) Πώς την αφηγηθήκατε στο ημερολόγιό σας σε α' πρόσωπο την ημέρα που σας συνέβη;
- β) Ποια μορφή μπορεί να πάρει εκείνη η ιστορία σε ένα διήγημά σας που το γράφετε σε γ' πρόσωπο, σήμερα, που αντιμετωπίζετε τον παιδικό εαυτό σας στοχαστικά;

4.1.2. Αφηγηθείτε έναν από τους εξής μύθους του Αισώπου: «Η αλεπού κι ο κόρακας», «Ο τζίτζικας κι ο μέρμηγκας», «Ο λαγός και η χελώνα», σε ένα μικρότερο ακροατή

- α) ως αφηγητής που δε μετέχει στα γεγονότα και
- β) ταυτιζόμενος με έναν ήρωα του μύθου.

4.1.3. Αντλώντας στοιχεία από το απόσπασμα της «Αργώς» του Γ. Θεοτοκά (Κ.Ν.Λ. Α' Λυκείου, σ. 303), φανταστείτε ότι είστε ο Δαμιανός που εκμυστηρεύεται στον παπα - Σίδερο τη μεγάλη του αγάπη για τα γράμματα και γράψτε το σχετικό κείμενο.

4.1.4. Αφηγηθείτε ένα περιστατικό που σας αναστάτωσε

- α) στο ημερολόγιό σας, εκφράζοντας τη συναισθηματική σας φόρτιση και

β) σε μία επιστολή προς ένα συγγενικό πρόσωπο που υπολογίζετε πολύ, εκθέτοντας τα συμβάντα σε γ' πρόσωπο και παρέχοντας στον αναγνώστη τη δυνατότητα να κρίνει πιο αντικειμενικά.

4.1.5. Αφηγηθείτε ένα πάθημά σας

α) στη μητέρα σας σε α' πρόσωπο,

β) στους φίλους σας σε γ' πρόσωπο, δίνοντας την εντύπωση ότι το περιστατικό συνέβη σε κάποιον άλλον και ομολογώντας στο τέλος την αλήθεια.

4.2. Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

4.2.1. Σε ποιες από τις ακόλουθες αφηγήσεις συγγραφέας και αφηγητής ταυτίζονται με βεβαιότητα; Σε ποιες θα μπορούσε να ταυτίζεται ή και να μην ταυτίζεται; Από τι εξαρτάται κάθε πιθανότητα; Να δικαιολογήσετε τις απαντήσεις σας.

A *Για τους λόγους αυτούς ζητούμε την ποινική δίωξη και την τιμωρία του, δηλώνουμε παράσταση πολιτικής αγωγής για την ηθική μας βλάβη και προτείνουμε μάρτυρες ...*

B *Το ταξίδι ήταν καλό, όλα έγιναν στην ώρα τους, ο καιρός θαυμάσιος, περάσαμε υπέροχα, η φιλοξενία καταπληκτική! Ελπίζω γρήγορα να τα πούμε από κοντά.*

Γ *Αποφάσισα να γίνω ποιητής. Ο πατέρας μου μού είπε ότι δεν υπάρχουν κανόνες για να γίνει κανείς ποιητής κι ότι δεν υπάρχουν συντάξεις κι άλλα τέτοια βαρετά, αλλά εγώ είμαι αποφασισμένος.*

Σ. Τάουνσεντ, *Το κρυφό ημερολόγιο του Άντριαν Μόλ ηλικίας 13 χρονών και 3/4*. Άγρωστις, Αθήνα 1989, σ. 94.

Δ *Στις αρχές του 1878 έρχεται στο ατελιέ του Γιαννούλη Χαλεπά η κυρία Αφεντάκη για να του δώσει μια παραγγελία. Μαζί της έχει τη φωτογραφία μιας όμορφης κόρης... Μόλις έφυγε, αμέσως βάλθηκε να βασανίζει το μυαλό του, τι*

έργο να κάμει ... Έτσι το τελείωσε, κατόπι το σκάλισε στο μάρμαρο και στα 1880 η Κοιμωμένη, το άγαλμα που του έδωσε τη φήμη, βρισκόταν στη γνωστή θέση του- μ' αλίμονο δίχως την υπογραφή του- πάνω στον τάφο της Σοφίας Αφεντάκη.

Δούκας Σ., Γιαννούλης Χαλεπάς. Κέδρος, Αθήνα 1978, σσ. 23-24.

Ε Αναφέρω ότι στις 10-10-1997 και ώρα 6 μ.μ., μετά τη λήξη του ποδοσφαιρικού αγώνα στο γήπεδο της Άνω Τούμπας και κατά τη διάρκεια της αναχώρησης των φιλάθλων, συνελήφθησαν, χωρίς να προβάλουν αντίσταση, οι Γ. Π. και Δ. Κ., οι οποίοι πετούσαν αβγά και διάφορα σποροκηπευτικά στον αγωνιστικό χώρο και στους φιλάθλους της αντίπαλης ομάδας.

ΣΤ Την ώρα του συμβάντος ήμουν μέσα στο σπίτι και δεν είδα τίποτε. Άκουσα όμως το θόρυβο, κοίταξα την ώρα, ήταν 17.10' και όταν βγήκα στο μπαλκόνι ένα κόκκινο φιάτ έφευγε με μεγάλη ταχύτητα.

Ζ «Δε λέω, λυπάμαι που όλοι οι άλλοι πέθαναν με τέτοιο τρόπο» έκανε χαρούμενα ο Μάικλ, «αλλά έχει μεγάλη πλάκα να 'μαστε οι τελευταίοι ζωντανοί». «Αν είμαστε πραγματικά οι τελευταίοι ζωντανοί» είπε ο Νηλ. «Δεν είμαστε και σίγουροι γι' αυτό.» «Πώς δεν είμαστε», είπε η Μπέτη. «Ας ανοίξουμε το ραδιόφωνο», και γύρισε το κουμπί. Βερολίνο, Βαρσοβία, Ρώμη ... τσιμουδιά. «Για πιάσε Αμερική στα βραχέα», είπε ο Μπάνυ, όμως κι η Αμερική σώπαινε.

Νηλ. Α. Σ., Το πράσινο σύννεφο. Μπουκουμάνης, Αθήνα 1976, σ. 27.

Η Τα παραμύθια μου πήραν τελικά το πολύ δύσκολο βήμα προς την πραγματικότητα κι εξομολογήθηκα στο διπλανό μου που τον έλεγαν Νίσε, αφού μου ορκίστηκε σιωπή, ότι οι γονείς μου με είχαν πουλήσει στο τσίρκο Σούμαν, ότι σύντομα θα με έπαιρναν από το σπίτι και το σχολείο και ότι θα με εκπαίδευαν σαν ακροβάτη μαζί με την Εσμεράλδα που εθεωρείτο η ωραιότερη γυναίκα του κόσμου. Την άλλη μέρα το παραμύθι μου είχε διαδοθεί παντού και είχα γελοιοποιηθεί.

Bergman Igmarr, Η μαγική κάμερα. Κάκτος, Αθήνα 1989, σ. 17.

Θ Τότε έκατξε ο Γκούρας και οι άλλοι και φάγαμεν ψωμί. Τραγουδήσαμε κι εγλεντήσαμε. Με περικάλεσε ο Γκούρας κι ο Παπακώστας να τραγουδήσω· ότ' είχαμεν τόσον καιρόν όπου δεν είχαμεν τραγουδήσει -τόσον καιρόν, όπου μας

*έβαλαν οι διοτελείς και ἔγγιχθήκαμεν διά να κάνουν τους κακούς τους σκοπούς.
Τραγουδούσα καλά: τότε λέγω ένα τραγούδι.*

Μακρυγιάννης, *Απομνημονεύματα* (Κ.Ν.Α. Γ' Γυμνασίου, σ. 96).

4.2.2. Από τα ακόλουθα αποσπάσματα να αντλήσετε στοιχεία για τους αφηγητές τους (το φύλο, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, τα ενδιαφέροντα, τον χαρακτήρα, την κοινωνική προέλευση).

A *Πολλές οι θύμισες και τα συναισθήματα που διαμορφώνονται μέσα μου σαν κάθομαι μόνος μου σε μια καρέκλα στο σπίτι. Ίσως πάνω από όλες κυριαρχεί χαρακτηριστικά μια βραδιά όταν έπιασε δυνατή βροχή και μπόρα. Παίζαμε στη σκηνή κάτω από τη βροχή. Και οι θεατές κάτω από τη βροχή παρακολουθούσαν κι αυτοί ακίνητοι ως το τέλος. Παίζαμε τον «Θείο Βάνια» νομίζω. Τα θυμάμαι όλα και τα χαίρομαι τώρα διπλά. Και ευχαριστώ τους Θεσσαλονικείς για το μεγάλο πλούτο που μου χαρίσανε.*

Κ. Κουν, *Κάνουμε θέατρο για την ψυχή μας*. Καστανιώτης, Αθήνα 1998, σ. 133.

B *Για το σχολείο, λοιπόν, που λέγαμε, είχα όλο κι όλο ένα τετράδιο κι ένα μολυβάκι τόσο δα. Εκεί η αριθμητική, εκεί η ορθογραφία. Τον παρακαλούσα τον πατέρα μου να μου πάρει ένα τετράδιο, ένα μολύβι. Τίποτα εκείνος, διότι είχε σκοπό να με τραβήξει απ' το σχολείο. Ήμουν, βλέπεις, η μεγαλύτερη και πλήρωνα τις αμαρτίες του κόσμου. Όλα τα άλλα αδέρφια μου πήγαν, εγώ όμως - το πρώτο κορίτσι- έπρεπε να μείνω σπίτι, να βοηθάω τη μάνα μου. Οι αδερφές μου τέλειωσαν όλες το Δημοτικό, τ' αγόρια πήγαν παραπάνω. Μονάχα εγώ έμεινα πίσω, κι ας τ' αγαπούσα τα γράμματα απ' όλους πιο πολύ.*

Α. Μ. Σεφεριάδου, *Ο δρόμος είναι η χαρά*, Κέδρος, Αθήνα 1991, σ. 41.

Γ *Συνάντησα προχτές στο δρόμο έναν παλιό συμμαθητή μου, φαλακρό πια και σχεδόν γερασμένο ...Σαν χωρίσαμε, άθελά μου πήρα ν' ανασκαλεύω τα περασμένα. Το αίμα μου φούντωσε. Αυτό το τέρας που είχε τώρα το θράσος να μου κάνει και παράπονα, ήταν ένας από τους μεγαλύτερους διώκτες και βασανιστές μου, όταν είμασταν στο σχολείο. Κυρίως αυτός διαλαλούσε τα απειράριθμα παρατσούκλια μου, παριστάνοντας μάλιστα, όσο μπορούσε πιο γελοία, και τον τρόπο που μιλούσα.*

Γ. Ιωάννου, *Πεζογραφήματα*, Ερμής, Αθήνα 1979, σ. 134.

Δ Η κυρία τότε είπε θα σου δώσω μια ευκαιρία ακόμη, και τα παιδιά φοβήθηκαν πως θα τη λύσω και περίμενα να μου τη δώσει για να γελάσω κι εγώ. Μου είπε πως ένας παντοπώλης αγόρασε αυγά προς 6,80 δρχ. το ζευγάρι και πως στη μεταφορά του έσπασαν 36 και πούλησε τα υπόλοιπα προς 5,20 δρχ. το ένα και δεν είχε κέρδος είχε ζημιά και μου είπε να βρω εγώ πόσα αυγά είχε αγοράσει κι εγώ βρήκα πως είχε αγοράσει 8 αυγά και η κυρία λέει «πώς αγόρασε 8 αφού του σπάσανε 36;» κι εγώ της λέω δεν ξέρω πώς έγινε αυτό και «μήπως δεν του σπάσανε 36 και του σπάσανε λιγότερα;» κι εκείνη θύμωσε (...).

Κ. Ντελόπουλος, *Ο Άκης και οι άλλοι*. Γνώση, Αθήνα 1990, σ. 39.

4.3. Ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου

Να συνδέσετε κάθε στοιχείο της στήλης Α με τα κατάλληλα στοιχεία της στήλης Β, ώστε να διακριθεί σαφώς ο συγγραφέας από τον αφηγητή στην περίπτωση των λογοτεχνικών κειμένων.

Α	Β
Ο αφηγητής	<ul style="list-style-type: none"> - είναι υπαρκτό πρόσωπο. - όταν χρησιμοποιεί α' ενικό πρόσωπο, συμμετέχει στα γεγονότα που εξιστορεί. - ανήκει στον κόσμο του κειμένου. - έχει αληθινή ζωή ανεξάρτητη από το κείμενο. - εκφράζει αυτοβιογραφικά στοιχεία. - είναι φανταστικό πρόσωπο. - όταν χρησιμοποιεί γ' ενικό πρόσωπο, δεν μετέχει στα γεγονότα που εξιστορεί.
Ο συγγραφέας	

4.4. Ερωτήσεις συνδυασμού αντικειμενικού τύπου και σύντομης απάντησης

Να χαρακτηρίσετε τις ακόλουθες προτάσεις σημειώνοντας Χ στα αντίστοιχα τετράγωνα. Να δικαιολογήσετε τις απαντήσεις σας.

	Σωστό	Λάθος
α) Σε μια αυτοβιογραφία ο αφηγητής συμμετέχει στα γεγονότα σε μέγιστο βαθμό.	☐	☐
β) Η ιστοριογραφία είναι πιο ενδιαφέρουσα, όταν είναι γραμμένη σε α' ρηματικό πρόσωπο.	☐	☐
γ) Ο καλός δημοσιογράφος συμμετέχει στα γεγονότα που μεταδίδει.	☐	☐
δ) Σε ένα ιστορικό μυθιστόρημα ο συγγραφέας δεν μπορεί να είναι πρόσωπο του κειμένου.	☐	☐
ε) Τα απομνημονεύματα γράφονται από τη θέση του ουδέτερου παρατηρητή.	☐	☐
στ) Οι επιστολές διαμαρτυρίας γράφονται πάντοτε σε α' ρηματικό πρόσωπο.	☐	☐

5. Η ΟΠΤΙΚΗ ΓΩΝΙΑ ΣΤΗΝ ΑΦΗΓΗΣΗ

5.1. Ερωτήσεις ελεύθερης ανάπτυξης

5.1.1. Πριν από λίγο καιρό, στην περιοχή σας ολοκληρώθηκε η διάνοιξη ενός δρόμου ταχείας κυκλοφορίας. Με αυτό το έργο κόπηκαν δέντρα, έγιναν εκβραχισμοί, έφυγαν πουλιά και μικρά ζώα, έγιναν απαλλοτριώσεις καλλιεργήσιμων εκτάσεων, καλύφθηκαν ρέματα, γκρεμίστηκε ένα παραδοσιακό γεφύρι, ένα εξωκκλήσι βρέθηκε πάνω στη στροφή, συντομεύτηκε η απόσταση και ο χρόνος μετακίνησης, ευνοήθηκε η οδική ασφάλεια, μειώθηκαν τα έξοδα μετακίνησης, αυξήθηκε ο θόρυβος, αλλοιώθηκε η μορφή του περιβάλλοντος. Επιλέγοντας τις κατάλληλες από αυτές τις λεπτομέρειες, να συντάξετε

α) μία επιστολή διαμαρτυρίας προς το αρμόδιο υπουργείο, που δεν έλαβε υπόψη τις ιδιαιτερότητες της περιοχής και

β) μία επιστολή ευχαριστήρια προς το Δημοτικό ή Κοινοτικό συμβούλιο, το οποίο φρόντισε, ώστε να ελαχιστοποιηθούν οι αρνητικές συνέπειες και να μεγιστοποιηθούν οι θετικές από αυτή τη διάνοιξη.

5.1.2. Στο γήπεδο της περιοχής σας πραγματοποιήθηκε πρόσφατα μία συναυλία ροκ. Τα συγκροτήματα έπαιζαν μουσική σε μεγάλη ένταση, δημιουργήθηκε συνωστισμός και μπουτιλιάρισμα, η συναυλία είχε μεγάλη διάρκεια, σε πολλές οικογένειες δημιουργήθηκαν διαφορές ανάμεσα στα παιδιά και τους γονείς που δεν τα άφηναν να πάνε, όσοι πήγαν ξενύχτησαν και ήταν απροετοίμαστα για το σχολείο ή απουσίασαν, χρειάστηκαν πολλές ώρες για να συνέλθουν από την κούραση και τον πονοκέφαλο, όσοι αντιπαθούν αυτή τη μουσική ξενύχτησαν επίσης από τη φασαρία, όσοι παρακολούθησαν ενθουσιάστηκαν και διασκέδασαν πολύ, εκτονώθηκαν, χόρεψαν, έκαναν γνωριμίες, οι γονείς τους ανησύχησαν, φεύγοντας άφησαν σκουπίδια πίσω τους.

Να επιλέξετε τις κάθε φορά κατάλληλες λεπτομέρειες και να συντάξετε δύο άρθρα για τη στήλη «Λόγοι και αντίλογοι» της τοπικής εφημερίδας, σε ύφος ενθουσιώδες και επιτιμητικό αντιστοίχως.⁵

5.1.3. Αφιερώσατε ολόκληρο το Σαββατοκύριακο στην ανάγνωση ενός συναρπαστικού μυθιστορήματος παραμελώντας τα μαθήματά σας.

α) Πώς παρουσιάζει το γεγονός η ανήσυχη μητέρα σας σε μια φίλη της;

β) Πώς το αφηγείστε σε έναν/μία φίλο/η σας, εκφράζοντας και τη γοητεία αυτής της αναγνωστικής εμπειρίας;

Να γράψετε τα αντίστοιχα κείμενα.

5.1.4. Στη γιορτή σας, όπως κάθε χρόνο, σας επισκέφθηκαν πολλοί φίλοι και συγγενείς που χόρεψαν και τραγούδησαν μέχρι αργά.

⁵ Αυτή η ερώτηση, όπως και η προηγούμενη, βασίζεται σε ό,τι προβλέπει το σχολικό βιβλίο σχετικά με την επιλογή των λεπτομερειών μιας αφήγησης βάσει της οπτικής γωνίας του αφηγητή. Οι διάφορες λεπτομέρειες των συμβάντων δίνονται στον μαθητή, ώστε να δοκιμαστεί η ικανότητά του να επιλέγει τα στοιχεία του περιεχομένου σύμφωνα με ορισμένη οπτική γωνία. Εξάλλου, έτσι το γραπτό του μαθητή μπορεί να αξιολογηθεί και ως προς αυτή την επιλογή (εκτός, δηλαδή από τα υπόλοιπα στοιχεία που συνθέτουν την ποιότητα του κειμένου του), άρα πιο αντικειμενικά. Εφόσον, λοιπόν, οι λεπτομέρειες έπρεπε να δοθούν, οι εκφωνήσεις κατέληξαν να είναι τόσο μακροσκελείς.

Πώς αφηγείται το γεγονός προφορικά στους οικείους του ένας ηλικιωμένος γείτονας που ενοχλήθηκε και πώς ένας φίλος που συμμετείχε στη γιορτή;

5.1.5. Με την προσπάθεια πολλών μαθητών και την εργασία εις βάρος του ελεύθερου χρόνου τους, ανεβαίνει στο σχολείο η θεατρική παράσταση που ετοίμασαν. Πώς θα μπορούσε να αφηγηθεί προφορικά σε οικείους του αυτό το γεγονός

α) ο καθηγητής που σκηνοθέτησε το έργο,

β) ένας μαθητής που αντιμετώπισε το όλο εγχείρημα με απορριπτική διάθεση και ύφος «σνομπ»,

γ) ένας μαθητής που συμμετείχε ολόψυχα στην προσπάθεια;

5.1.6. Δύο γείτονές σας δεν έχουν ιδιαίτερα φιλικές σχέσεις και διαρκώς βρίσκουν αφορμές να διαπληκτίζονται. Η τελευταία τους διαμάχη αφορούσε στις θέσεις στάθμευσης και κατέληξε στο αστυνομικό τμήμα, όπου και κληθήκατε ως μάρτυρας. Να γράψετε τις καταθέσεις των δύο γειτόνων, καθώς και τη δική σας, όπου υπερασπίζεστε το γείτονα που θεωρείτε ότι έχει (τουλάχιστον το περισσότερο) δίκιο.

5.1.7. Όταν ήσαστε μικρός/ή, κάνατε μία «τρέλα» που παραλίγο να σας στοιχίσει τη ζωή. Στο σπίτι ακόμη μιλούν γι' αυτό. Με τη διαφορά ότι εσείς το παρουσιάζετε ως κατόρθωμα, ενώ η μητέρα σας ως καταστροφή και παραλίγο τραγωδία. Να καταγράψετε τις αντίστοιχες προφορικές αφηγήσεις που απευθύνονται σε πρόσωπα του συγγενικού περιβάλλοντος.

5.1.8. Πήγατε εκδρομή στο βουνό το Σαββατοκύριακο και αποκλειστήκατε από τα χιόνια μέχρι τη Δευτέρα το μεσημέρι.

α) Πώς αφηγείται το γεγονός στους συναδέλφους του ο πατέρας σας, που αδημονούσε να επιστρέψει έγκαιρα στη δουλειά του και

β) πώς εσείς, που χαρήκατε τη φύση και την περιπέτεια, στους συμμαθητές σας;

5.1.9. Ένα απρόοπτο διαγώνισμα φέρνει την αποτυχία σε σας και τον/την φίλο/η σας. Αργότερα αφηγείστε όλη τη διαδικασία στους γονείς σας, εσείς με

αισιόδοξη και ο/η φίλος/η σας με απαισιόδοξη διάθεση. Γράψτε τα σχετικά κείμενα.

5.1.10. Δύο φίλοι/ες που μάλωσαν μεταξύ τους έρχονται, καθένας/καθεμιά ξεχωριστά, και σας αφηγούνται τα καθέκαστα, ο πρώτος/η πρώτη μεγαλοποιώντας και ο άλλος/η άλλη υποβαθμίζοντας τις αιτίες της παρεξήγησης. Το βράδυ, προσπαθώντας να κατανοήσετε την ανθρώπινη συμπεριφορά, γράφετε στο ημερολόγιό σας τις αφηγήσεις που ακούσατε.

5.1.11. Πώς φαντάζεστε να αφηγείται τη σκηνή του εστιατορίου, στο κείμενο της σελίδας 266 του σχολικού βιβλίου, ο σερβιτόρος, στην προσπάθειά του να δικαιολογήσει τη συμπεριφορά του;

5.1.12. Ένα παιδί του περιβάλλοντός σας, που έχει βαρεθεί τα γνωστά παραμύθια, σας ζητά να του αφηγηθείτε κάτι. Εσείς, που δεν γνωρίζετε και πολλές ιστορίες, του λέτε την ιστορία της Σταχτοπούτας τοποθετώντας την
α) σε μία μεγάλη πόλη της Ελλάδας σήμερα ή
β) στη διαστημική εποχή του 3.000 μ.Χ.

5.1.13. Αποφασίζετε να θάψετε μία «κάψουλα του χρόνου» για τους ανθρώπους του μέλλοντος. Σ' αυτήν βάζετε δέκα αντικείμενα που θεωρείτε αντιπροσωπευτικά του σύγχρονου τρόπου ζωής. Ποια είναι αυτά τα αντικείμενα; Οι αρχαιολόγοι του 5.000 μ.Χ. βρίσκουν τα αντικείμενα και βάσει αυτών ανασυνθέτουν την ημέρα ενός μέσου σημερινού αστού. Να γράψετε αυτή την αφήγηση, σε ύφος επιστημονικό (σαν αυτό των σχολικών βιβλίων ιστορίας) και από την οπτική γωνία των ανθρώπων ενός πολύ πιο εξελιγμένου πολιτισμού.

5.1.14. Πιστεύετε ότι το σχολείο είναι πραγματικός χώρος μάθησης και διαπαιδαγώγησης του αυριανού πολίτη ή μία διαδικασία που πρέπει να υποστούν οι έφηβοι προκειμένου να αποκτήσουν τυπικά εφόδια για τη ζωή τους; Αφηγηθείτε μερικά περιστατικά από τη μέχρι σήμερα σχολική ζωή σας, που να στηρίζουν την μία ή την άλλη άποψη, χρησιμοποιώντας εσωτερική εστίαση και εκθέτοντας παράλληλα τα συμπεράσματά σας.

5.1.15. Πρόσφατα εγκαταστάθηκε στη γειτονιά σας μια οικογένεια μεταναστών. Η καχυποψία με την οποία την αντιμετωπίζουν οι γείτονες σας προβληματίζει. Αφηγηθείτε στους συμμαθητές σας ένα περιστατικό που αποκαλύπτει την εχθρική τους στάση, με εσωτερική εστίαση και παρουσιάζοντας και τη δική σας οπτική γωνία.

5.1.16. Διάφορα επεισόδια που διαδραματίστηκαν κατά τη διάρκεια ενός φιλικού ποδοσφαιρικού αγώνα με την ομάδα του διπλανού σχολείου σας δημιούργησαν σκέψεις για το ζήτημα της βίας, που είναι παρούσα στην κοινωνία μας. Αφηγηθείτε ένα από αυτά τα επεισόδια, ως παντογνώστης αφηγητής, εκφράζοντας παράλληλα και τις ανησυχίες σας.

5.1.17. Ένα «αστείο» που σχεδιάστηκε εις βάρος ενός συμμαθητή σας παρά λίγο να εξελιχθεί σε τραγωδία. Επιχειρήστε να γράψετε ένα διήγημα με μηδενική εστίαση.

5.1.18. Συχνά οι γονείς παρουσιάζουν τάσεις υπερπροστασίας προς τα παιδιά τους, προκειμένου να τα προφυλάξουν από διάφορους κινδύνους. Αφηγηθείτε ένα ανάλογο επεισόδιο με εξωτερική εστίαση, αναφέροντας και τη γνώμη σας επί του θέματος.

5.2. Ερωτήσεις συνδυασμού σύντομης απάντησης και ελεύθερης ανάπτυξης

5.2.1. Το κείμενο που ακολουθεί είναι του γνωστού θεατρικού συγγραφέα Αλέκου Σακελάρη και προέρχεται από το σενάριο της ταινίας «Λατέρνα, φτώχεια και φιλότιμο». Αφού το διαβάσετε, να απαντήσετε στις εξής ερωτήσεις:

- α) Ο αφηγητής μετέχει στα γεγονότα; Ποια είναι η στάση του ως προς αυτά και ως προς τα πρόσωπα του κειμενικού κόσμου;
- β) Ποια γλωσσική ποικιλία χρησιμοποιεί ο αφηγητής; Νομίζετε ότι αυτή η χρήση είναι εσκεμμένη; Να δικαιολογήσετε την απάντησή.
- γ) Να συντάξετε την υπηρεσιακή αναφορά του αστυνομικού που συνέλαβε τους δύο «ήρωες» του κειμένου.
- δ) Αν ήσαστε ο «κοκκινιώτης» ή ο «περαιώτης» του κειμένου, πώς θα μεταφέρατε στους φίλους σας ό,τι σας συνέβη;
- ε) Ποιες διαφορές ως προς την οπτική γωνία, τη γλωσσική ποικιλία και το ύφος παρατηρείτε ανάμεσα στο παρακάτω κείμενο και σ' εκείνα που συνθέσατε απαντώντας στις ερωτήσεις γ) και δ) αυτής της άσκησης; Πού οφείλονται αυτές τις διαφορές;

1

*Ένα βράδυ στην Καστέλα
σε μια όμορφη κοπέλα
που 'παιρνε τ' απεριτίφ της
ρίχτηκε ένας τσίφτης
απ' τη Κοκκινιά.*

2

*Δεν εγνώριζε όμως ότι
τα 'χε μ' ένα περαιώτη,
περαιώτη ντερμπεντέρη
σίδερο το χέρι
άσο στη μπουνιά.*

Ρεφραίν

*Αχ, βρε παλιομεσοφόρια
τι τραβάν για σας τ' αγόρια,
τι τραβάν για σας τ' αγόρια.*

3

*Αλλά και ο κοκκινιώτης
ήταν παλικάρι πρώτης
και στο τέλος και οι δύο
στο νοσοκομείο
πήγαν σηκωτοί.*

4

*Και οι δύο σ' αφασία
μα εκείνη σημασία
που τους έφαγ' η μαρμάγκα
και με άλλο μάγκα
έκανε χαρτί.*

Ρεφραίν

*Αχ, βρε παλιομεσοφόρια
τι τραβάν για σας τ' αγόρια,
τι τραβάν για σας τ' αγόρια.*

5.2.2. Οι ενέργειες που θα διαβάσετε ίσως δεν συνέβησαν όλες την ίδια ημέρα ούτε προέρχονται όλες από έναν άνθρωπο. Παρουσιάζουν όμως πιθανές πράξεις ενός ή περισσότερων πολιτών κατά τη διάρκεια ενός μεγαλύτερου (από μια μέρα) χρονικού διαστήματος.

- α) Από ποια οπτική γωνία έχει γίνει η επιλογή;

- β) Ποιο μήνυμα σκοπεύει να μεταδώσει και τι αντιδράσεις να προκαλέσει το κείμενο;
- γ) Ποιος προσδιορισμός θα ταίριαζε στον «πολίτη» του τίτλου; (Η μορφή του προσδιορισμού μπορεί να είναι ένα επίθετο ή μια ονομαστική φράση ή μια πρόταση.)
- δ) Πού θα μπορούσαμε να διαβάσουμε ή ν' ακούσουμε ένα τέτοιο κείμενο; Ποιας νοοτροπίας άνθρωπος και με ποια ιδιότητα θα μπορούσε να το είχε συντάξει;
- ε) Να συνθέσετε ένα ανάλογο κείμενο με σκοπό να καταδείξετε ανθυγιεινές συνήθειες διατροφής και, γενικά, διαβίωσης. Για συναφείς πληροφορίες μπορείτε να συμβουλευθείτε τους γονείς σας ή κάποιον αρμόδιο (π.χ. έναν γιατρό).⁶

Μια ημέρα στη ζωή ενός πολίτη

- Το πρωί πήγε για ψώνια και στάθμευσε μπροστά από μια είσοδο γκαράζ.
- Για να μεταφέρει τα ψώνια μέχρι το αυτοκίνητο, χρησιμοποίησε όσες περισσότερες πλαστικές σακούλες μπορούσε.
- Πέταξε τη στάχτη του τσιγάρου από το παράθυρο του αυτοκινήτου, ενώ δίπλα περνούσαν δικυκλιστές.
- Έπειτα πέταξε το ακόμα αναμμένο τσιγάρο προς άγνωστη κατεύθυνση.
- Έριξε μερικές σακούλες με μπάζα σε μια ρεματιά.
- Πέρασε από έναν εργολάβο και συνεννοήθηκε για το χτίσιμο ενός αυθαιρέτου στο κοντινό δάσος που κάηκε.
- Επιστρέφοντας στο σπίτι, σταμάτησε χωρίς έγκαιρη προειδοποίηση σε δρόμο ταχείας κυκλοφορίας για ν' αγοράσει καρπούζι.
- Πέρασε και μπήκε μπροστά από τους άλλους οδηγούς που περίμεναν υπομονετικά στο φανάρι για να στρίψουν.
- Το απόγευμα έριξε πετρέλαιο σ' ένα δέντρο που «του κλείνει την πρόσοψη».
- Μετά χρησιμοποίησε «σπρέι» για να βάψει την πόρτα του κήπου.
- Προσπέρασε τον κάδο της ανακύκλωσης και πέταξε τις παλιές εφημερίδες στα σκουπίδια.

⁶ Με αυτό το τελευταίο σημείο της εκφώνησης η ερώτηση γίνεται εργασία για το σπίτι.

- Το βράδυ, βγήκε έξω για φαγητό, ήπια ένα μπουκάλι κρασί και επέστρεψε στο σπίτι οδηγώντας αυτοκίνητο.

5.3. Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

5.3.1. Αφού διαβάσετε το παρακάτω κείμενο, καθώς και εκείνο των σελίδων 276 - 278 του τεύχους Α΄ της Έκφρασης - Έκφρασης με τίτλο «καταναλωτική υστερία», να απαντήσετε στις ερωτήσεις που ακολουθούν.

Αλλά τι να μας κάνουν τα τρόφιμα του Ερυθρού Σταυρού; Η τροφή ήταν μια καθημερινή υπόθεση που μόνο μια γεμάτη αγορά μπορούσε να τη λύσει. Γι' αυτό κι εγώ είχα καταφύγει στη φαντασία. Χρόνια και χρόνια, κι όχι μονάχα στην Κατοχή, τέτοια ήταν τα νεανικά μου όνειρα. Όλο για φαγιά για ψωμιά, για ρούχα και παπούτσια. Δε μου έμεινε, δυστυχώς καιρός ούτε ικμάδα για πράγματα υγιεινά και λεπτεπίλεπτα. (...) Μένουν ανεξίτηλα εκείνα τα βάσανα και οι εξάρσεις. Και κάθε φορά που συμβαίνει τίποτε το ύποπτο, αφού τους βλέπω πρώτα ν' αγωνίζονται απ' όλους πιο συνειδητά, τους συναντώ αργότερα σαν πάρει η κάμψη, μες τα μπακάλικα και τα φουρνάρικα να αγοράζουν με αγωνία ασυγκράτητη ό,τι βρύνει μπροστά τους, ακόμα και πράγματα που οι νεότεροι τα θεωρούν περιττά. Κι εγώ, φυσικά, το ίδιο κάνω. Δεν μπορούμε να ησυχάσουμε χωρίς αποθέματα τροφίμων στο σπίτι. Όλα τα θέλουμε σε μεγάλες ποσότητες. Είναι που φοβόμαστε κατά βάθος πολύ. Έχουμε διδαχτεί στο πετσί μας πόσο εύκολα και ξαφνικά μπορεί να δημιουργηθεί μια παντελής έλλειψη. Ξέρουμε πως όλος αυτός ο κοσμάκης που τώρα χοροπηδάει και χαχανίζει μες στην ξενοιασιά μπορεί με μια αναμπουμπούλα ν' αρχίσει αφάνταστα σύντομα να υποφέρει ή και να πεθαίνει ομαδικά από την πείνα. Ο θεός να μην το ξαναδώσει.

Γ. Ιωάννου, *Πεζογραφήματα*. Ερμής, Αθήνα 1979, σσ. 142, 144.

- α) Πώς αντιμετωπίζει ο συντάκτης του δημοσιογραφικού κειμένου την αντίδραση των πολιτών; Ποια σχέση έχει μ' αυτή την αντιμετώπιση η εικόνα που συνοδεύει το κείμενο;
- β) Ποια είναι η οπτική γωνία του συγγραφέα του παραπάνω αποσπάσματος;
- γ) Νομίζετε ότι το κείμενο του Ιωάννου μπορεί να ερμηνεύσει τη συμπεριφορά των ανθρώπων, όπως παρουσιάζεται στο δημοσιογραφικό κείμενο του σχολικού βιβλίου;

δ) Πού μπορεί να οφείλονται οι οπτικές γωνίες των δύο κειμένων;

5.3.2. Αφού διαβάσετε τα παρακάτω κείμενα, να απαντήσετε στις εξής ερωτήσεις:

- α) Από ποια οπτική γωνία έχει γραφεί καθένα από τα αποσπάσματα;
- β) Ποιο είναι το ύφος κάθε αφήγησης και ποια η σχέση του με την οπτική γωνία της αντίστοιχης αφήγησης;
- γ) Σε ποιο απόσπασμα ο αφηγητής συμμαρξίζει την οπτική γωνία των προσώπων στα οποία αναφέρεται; Σε ποιες λέξεις και φράσεις εντοπίζεται αυτό;

A *Το τηλέφωνο του σπιτιού λειτουργούσε κι έτσι ένας ένας παίρναμε τα σπίτια μας για να πούμε στους δικούς μας ότι είμαστε καλά. Φωνές ανακούφισης ακούγονταν από την άλλη άκρη του σύρματος. Εμείς, πολύ σύντομοι, δεν συμμετείχαμε στα συναισθήματα των δικών μας. Βρισκόμαστε σε εντελώς διαφορετική κατάσταση. Εμείς είμαστε μέσα στη φωτιά και δεν μπορούσαμε να καταλάβουμε πώς αισθάνονταν αυτοί που ήταν απέξω.*

Ν. Καστρινός, «Εδώ Πολυτεχνείο» στο: Βαλέτας Γ. (επιμ.) *Αντιφασιστικά 1967-1974*. Γράμμα, Αθήνα 1974, σ. 86.

B *Κάποιο τηλεφώνημα ήταν απ' την κόρη μου. Μου είπε πως είχε τηλεφωνήσει σπίτι μας ο μικρός μας γιος! Ήταν καλά! Ήταν, θεέ μου, καλά! Ήμασταν τυχεροί! Τ' άλλα παιδιά; Τίποτε! Ήταν λιγόλογος.*

Ο. π. σ. 99.

5.3.3. Τα ακόλουθα κείμενα αποτελούν παραλλαγή ενός θέματος σε διαφορετικό ύφος.

- α) Να χαρακτηρίσετε το ύφος κάθε κειμένου.
- β) Ποιος μπορεί να είπε ή να έγραψε καθεμία από αυτές τις παραλλαγές και ποιος ή ποιοι θα μπορούσαν να είναι οι αποδέκτες σε κάθε περίπτωση; Συγκεκριμένα: ποια είναι η σχέση τους με το συμβάν και τον πρωταγωνιστή του, ποια η ιδιότητά τους, ποια η οπτική τους γωνία;

- A** Σώος βρέθηκε χθες το μεσημέρι, ύστερα από περιπέτεια είκοσι τεσσάρων ωρών μέσα στα χιόνια και την παγωνιά, ο ορειβάτης Α. Χ. από τη Θεσσαλονίκη. Είχε καταφύγει σε μια σπηλιά στο όρος Φαλακρό, όπου και τον ανακάλυψαν τα σωστικά συνεργεία.
- B** - Έλα, Μαρία, μ' ακούς; Τον βρήκανε! Με ειδοποίησαν μόλις από την Αστυνομία ότι τον ανακάλυψαν σε μια σπηλιά. Μην ανησυχείς, είναι καλά. ... Τι να σου πω, τάλαιπωρημένος θα είναι οπωσδήποτε, αφού έμεινε μια μέρα μέσα στα χιόνια και την παγωνιά. Ευτυχώς! Μας λυπήθηκε ο θεός...
- Γ** Την Τρίτη 6/1/98 και ώρα 11π.μ. στο όρος Φαλακρό και στη θέση Γεράκι, τα σωστικά συνεργεία ανακάλυψαν τον αγνοούμενο ορειβάτη Α. Χ. από τη Θεσσαλονίκη, του οποίου η τύχη αγνοείτο από το βράδυ του Σαββάτου. Η φυσική του κατάσταση είναι καλή, παρ' όλη την επί εικοσιτετράωρον παραμονή του στα χιόνια.
- Δ** Καθώς αχνοχάραζε, ένιωσε τις δυνάμεις του να τον εγκαταλείπουν. Η τελευταία σπιθα της φωτιάς είχε από ώρα σβήσει καίγοντας μαζί της και τις ελπίδες για τη σωτηρία. Γύρω του απλωνόταν κατάλευκο το τοπίο και μια ησυχία θανάτου σκέπαζε τα πάντα. Ξάφνου, στο βάθος διέκρινε ανθρώπινες φιγούρες. Η καρδιά του πετάρισε. ...
- Ε** Παρά την εικοσιτετράωρη παραμονή στα χιόνια, η φυσική κατάσταση του διασωθέντος δεν παρουσιάζει κλινικά συμπτώματα. Παρατηρήθηκαν μερικοί μώλωπες και εκδορές στα άκρα, οφειλόμενα στην προσπάθειά του να κόψει κλαδιά και να ανάψει φωτιά κατά την διάρκεια της νύχτας, ελαφρά κρυοπαγήματα στα δάκτυλα των ποδιών καθώς και υποθερμία ελαφράς μορφής.
- ΣΤ** Τι τις θέλεις άνθρωπέ μου τις περιπέτειες; Αφού δεν ξέρεις, τι ανακατεύεσαι με τα δύσκολα. Παρά λίγο να τον χάσουμε τον Λευτεράκη μες τα χιόνια και την παγωνιά. Μου ήθελε εκδρομές, χιόνια, ορειβασίες. Τι να του πεις ...Και

ζέκοψε και απ' το κοπάδι, άλλοι τρελοί αυτοί. Έμεινε, λοιπόν, ένα εικοσιτετράωρο στη σπηλιά και πιστεύω να κατάλαβε τι εστί βερίκοκο. Ας είναι καλά τα παλικάρια που τον βρήκαν.

5.3.4. Ένας οδηγός τραυματίζει μπροστά σας ένα ζώο και εξαφανίζεται. Πώς θα αφηγηθείτε το περιστατικό στους φίλους σας αμέσως μετά, με όλη τη συναισθηματική φόρτιση που σας προκάλεσε;

5.3.5. Ένας ηλικιωμένος κύριος, όρθιος στο λεωφορείο, στηρίζεται με δυσκολία σε μια χειρολαβή, ενώ απέναντί του κάθετα μία παρέα νεαρών. Πώς νομίζετε ότι θα αφηγηθεί αργότερα το συμβάν στη σύζυγό του;

5.3.6. Την ώρα που το τμήμα σας γράφει έκθεση στο διπλανό γίνεται φασαρία, επειδή λείπει κάποιος καθηγητής. Αφηγηθείτε το γεγονός στη μητέρα σας, για να δικαιολογήσετε τη χαμηλή επίδοσή σας στη συγκεκριμένη έκθεση.

5.4. Ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου

5.4.1. Από τα αποσπάσματα που ακολουθούν έχουν αφαιρεθεί τα ρητά σχόλια των συγγραφέων, τα οποία κάνουν σαφή την οπτική γωνία που θέλουν να μεταδώσουν στον αναγνώστη. Να βρείτε σε ποιο κείμενο ανήκει καθένας από τους σχολιασμούς (ένας από αυτούς περισσεύει).

A *Χάρη στα όπλα των Μακεδόνων, οι Έλληνες είχαν γίνει, μέσα σε λίγα χρόνια, κυρίαρχη δύναμη σ' ολόκληρο τον γνωστό κόσμο: από τη Σικελία ως τη βόρειο Αφρική, από τη Βαλκανική χερσόνησο ως τη Μικρά Ασία, από το Ιράν ως την Ινδία και το Αφγανιστάν, όπου σταμάτησε ο Αλέξανδρος. Οι Έλληνες δεν μάθανε τις γλώσσες των καινούργιων υπηκόων τους αλλά αντιλήφθηκαν ότι*

για να τους εξουσιάσουν έπρεπε να τους καταλάβουν και για να τους καταλάβουν έπρεπε να συλλέξουν και να μεταφράσουν τα βιβλία τους. Έτσι, γεννήθηκαν βασιλικές βιβλιοθήκες σε όλες τις ελληνιστικές πρωτεύουσες:

Κάνφορα Λ., *Η χαμένη βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας*. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1990, σσ. 39-40.

.....
.....

Β *Ο αδερφός μου ο Γιώργης δεν μ' ακολούθησε, θες γιατί δε μυρίστηκε τον κίνδυνο, θες γιατί δεν τόλμησε να εναντιωθεί, πλησίασε τον πατέρα, του παρέδωσε την τρουμπέτα κι έμεινε να τον κοιτάζει μ' ανοιχτά τρομαγμένα μάτια. Κείνος τη χούφτωσε, τη στράβωσε μέσα στην πετρωμένη παλάμη του κι απέ την πέταξε στο τζάκι.*

-Να λεχρίτες! έκανε. Για να μάθετε να ζοδεύετε τον παρά σας σε τέτοια παλιοπράματα. Χάθηκε ν' αγοράσετε μπρε, κάνα τετράδιο, κάνα μολύβι!

Διδώ Σωτηρίου, *Ματωμένα χόματα*. Κέδρος, Αθήνα 1979, σ. 12.

.....
.....

Γ *Την άλλη μέρα 25 Μαρτίου, μπροστά στα Προπύλαια του Πανεπιστημίου, συγκεντρώνονται πάλι οι φοιτητές. Όταν πια έχει γεμίσει ο χώρος, ξαφνικά οι εκατοντάδες τα νεανικά κορμιά γονατίζουν. Ξεσπά ο Εθνικός Ύμνος, μέσα στην καρδιά τώρα της Αθήνας. Ο κόσμος στέκεται ξαφνιασμένος και δακρύζει. Δεν έχουν προλάβει οι φοιτητές να τελειώσουν την πρώτη στροφή, όπου ορμούν οι έφιπποι καραμπινιέροι και χτυπούν με σπάθες. Η οδός Πανεπιστημίου γεμίζει από Ελληνόπουλα που τα κυνηγούν οι Ιταλοί. Η διαδήλωση σκορπά, μερικοί σπουδαστές πιάνονται και βασανίζονται από τους καραμπινιέρους.*

Λιναρδάτου Σ., *Οι φοιτητές στην Αντίσταση*. Στους: Σκουλάτο, Δημακόπουλο, Κόνδη, *Ιστορία νεότερη και σύγχρονη*, Γ' τεύχος, Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 1997, σ. 281.

.....
.....

Δ *Κάποτε παρακολουθούσα με πόση φυσικότητα ένα φυσιολογικό, ευτυχισμένο κορίτσι άνοιγε τρύπες με μία πυρακτωμένη μασιά στην από ξύλο καρδιάς επένδυση του τζακιού της αίθουσας των δασκάλων. Μόλις της μίλησα τρόμαζε*

κι έδειξε κατάπληκτη. Κι ομολογώντας την αλήθεια είπε: «Το έκανα χωρίς να το σκέφτομαι καθόλου.»

Α. Σ. Νηλ, *Θεωρία και πράξη της αντιαυταρχικής εκπαίδευσης*. Μπουκουμάνης, Αθήνα 1972. σ. 197.

.....
.....

Ε Ο Λόρδος Μπάυρον συνήθιζε να πίνει ένα ποτήρι νερό κάθε απόγευμα η ώρα έξι ακριβώς. Ο Λένιν εννοούσε να βρίσκει τους κοντυλοφόρους του εκεί που τους είχε αφήσει και με την ίδια σειρά. Ο Πούσκιν, ευθύς που τελείωνε το γράψιμο, ξανάβαζε τα βιβλία στην προκαθορισμένη θέση κι απαγόρευε στους υπηρέτες του να τ' αγγίζουν.

Ο. Ελύτης, *Εν λευκό*. Ίκαρος, Αθήνα 1993, σ. 340.

.....
.....

ΣΤ Τότε πρόσεζαν πως η αίθουσα είχε αδειάσει, τα γκαρσόνια είχαν κιόλας μαζέψει τις καρτέκλες. Καθώς βγαίνω βλέπω μια παρέα νέων παιδιών. «Συγγνώμη» τους λέει ένας νεαρός, «σας κοιτούσαμε τόσες ώρες κι αναρωτιόμασταν ποιοι είσαστε, τι λέτε. Μοιάζετε χαμένοι σ' έναν δικό σας κόσμο». «Είμαστε δυο ερωτευμένοι που ξανασιμίζουν ύστερα από μισόν αιώνα» είπε ο Σπύρος. «Ωστε υπάρχουν ακόμη τέτοιοι έρωτες; Μα αυτό πρέπει να το γιορτάσουμε» φώναζε μια κοπέλα. Ήταν όλοι τόσο ενθουσιασμένοι, πήραν μαζί τους ερωτευμένους σ' ένα διπλανό μπαράκι, να τους κεράσουνε.

Α. Μ. Σεφεριάδου, *Ο δρόμος είναι η χαρά*. Κέδρος, Αθήνα 1991, σ. 417.

.....
.....

1. Όχι μόνο ως στοιχεία γοήτρου αλλά ως όργανα κυριαρχίας.
2. Οι μεγάλοι μας ρομαντικοί κι επαναστάτες, όπως βλέπουμε, είχανε κι εκείνοι τις μικρές τους συνήθειες, τη δική τους αντίληψη για την τάξη.
3. Ήταν μια συμβολική ενέργεια, η οποία δεν ελεγχόταν από τη συνείδηση.
4. Στην εποχή μας, αν έχεις προσέξει, πιο συχνά παίρνουνε οι νέοι κουράγιο από τους γέρους, παρά οι γέροι από τους νέους.
5. Μάταιος κόπος. Το ποτάμι πια δε σταματά.

6. Ήταν η πρώτη φορά που αντικρύστηκα με την τύφλωση της εξουσίας κι αναστατώθηκα. Πού να ξερα πως σ' ολόκληρο το βίο μου μ' αυτήνα θ' αντιπάλευα.
7. Ήταν η μεγαλύτερη αποκάλυψη της ζωής μου.

5.4.2. Να συνδέσετε τα στοιχεία της στήλης Α με εκείνα της στήλης Β, ώστε να φανεί ο τόπος που εκφράζει κάθε αφήγηση (ένας δε θα χρησιμοποιηθεί).

A	B
<ol style="list-style-type: none"> 1. Την ώρα εκείνη εξυπηρετούσα έναν πελάτη και άλλοι δύο περίμεναν στη σειρά. Ξαφνικά, ανοίγει η πόρτα, εμφανίζεται ο κ. σύμβουλος και έρχεται κατά πάνω μου. 2. «Κι αν είσαι και παπάς με την αράδα σου θα πας» του λέω χαμογελώντας και του δείχνω τους πελάτες που είχα μπροστά μου. 	<ol style="list-style-type: none"> α) Επιτιμητικός β) Νηφάλιος γ) Επαινετικός

3. Και τότε αυτός ο αναιδής τι κάνει; Πηγαίνει κατευθείαν στον διευθυντή να με αναφέρει ότι τον καθυστερώ χωρίς λόγο.	δ) Επιθετικός
4. Αργότερα, βέβαια, οι συνάδελφοι αναγνώρισαν το δίκιο μου και πήραν το μέρος μου.	ε) Ειρωνικός
5. Μόνο ο Γιώργος, που μου παριστάνει και το φίλο, είπε πως έπρεπε να λογαριάσω τις υποχρεώσεις του κ. συμβούλου και να τον εξυπηρετήσω ιδιαίτερος.	στ) Ενθουσιώδης

5.5. Ερωτήσεις συνδυασμού αντικειμενικού τύπου και σύντομης απάντησης

Να βρείτε σε ποια από τα παρακάτω αποσπάσματα η εστίαση είναι εξωτερική (μηδενική) και σε ποια είναι εσωτερική. Να δικαιολογήσετε τις απαντήσεις σας.

A *Βέβαια, το θυμόμουν αμωδρά, αμωδρά... Ο κινηματογράφος «Το Πάνθεον». Κάποια σχολική παράσταση, βουτηγμένη στα βαθιά βαθιά της μνήμης. Ο ίδιος παίζει κάποιο ρόλο αξιωματικού. Φοράει ωραία στολή, λοφία και άστρα και μαθαίνει πως τα κορίτσια κάτι ψιθυρίζουν γι' αυτόν. Παίζει στο θέατρο και η Ελπίδα. Δε θυμάται τις λεπτομέρειες. Ήταν νόστιμο κορίτσι μα η ιστορία δεν θυμάται να πήρε συνέχεια.*

M. Αλεξανδρόπουλος, *Φύλλα Φτερά*. Πολύτυπο, Αθήνα 1983, σ. 131.

.....
.....

B *Ο Τζώνης στεκότανε στην ίδια θέση, εκεί που είχε σηκωθεί. (...) Έβγαλε ασυναίσθητα τη φουσαρμόνικά του από την τσέπη του παντελονιού, και αρχίνισε να παίζει.*

Κ. Πολίτης, «Στου Χατζηφράγκου», Κ.Ν.Λ. Α΄ Λυκείου, σ. 313.

.....
.....

- Γ** *Μια άλλη φορά, κατά τα λεγόμενά του πάντα, οργάνωσε μια μνημειώδη ποιητική συγκέντρωση στο λόφο του Φιλοπάππου, νύχτα με πανσέληνο. Είτανε μάλιστα η πανσέληνος του Αυγούστου, η πιο λαμπερή και η πιο μεθυστική της χρονιάς, για τούτο και συνέβηκαν, βέβαια, όλα τα παράξενα πράγματα που μας διηγήθηκε, ειδικά αυτά τα γεγονότα θα έμεναν εντελώς ανεξήγητα.*

Γ. Θεοτοκά, *Ευριπίδης Πεντοζάλης*. Εστία, Αθήνα χ.χ., σ. 18.

.....
.....

- Δ** *Τα μεσημέρια δεν ζάπλωνα, ήταν μια συνήθεια που μου είχε μείνει από μικρή, όταν νόμιζα ότι το να μην ζαπλώνει κανείς το μεσημέρι είναι πράξη επαναστατική, που δείχνει θέληση και ψυχή ανεξάρτητη.*

Μ. Λυμπεράκη, *Τα ψάθινα καπέλα*. Κέδρος, Αθήνα 1980, σ. 12.

.....

- Ε** *Πολύ αργότερα, μιαν άλλη μέρα, γύρισε από το σχολείο το μικρό παιδί κλαμένο. Δεν ήξερε ν' απαντήσει πού ακριβώς βρίσκεται το Γαλαζίδι και ο δάσκαλος το τιμώρησε.*

Γ. Πεντζίκης, «Αρχείον», Κ.Ν.Λ. Α΄ Λυκείου, σ. 373.

.....
.....

- ΣΤ** *Η Αλίκη ερχόταν κάποτε και με αγκάλιαζε. Καθόταν κοντά στο πιάνο μου. Έφτανε μόλις ως τα κηροπήγια και έκλαιγε με λυγμούς σε μια μπαλάντα του Σοπέν, δε θυμάμαι αν ήταν η δεύτερη ή η τρίτη. Κοιτούσε και τότε ίσια στα μάτια. Όταν θα γίνεις πολύ σπουδαία, ρωτούσε, θα με θυμάσαι;*

Γ. Σαράντη, *Το παλιό μας σπίτι*. Εστία, Αθήνα 1978, σ. 13.

.....
.....

6. ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΟΙ ΤΡΟΠΟΙ

6.1. Ερωτήσεις ελεύθερης ανάπτυξης

Πώς αφηγείται, μετά από καιρό, ο καπετάνιος τον παρακάτω διάλογο, τοποθετώντας το περιστατικό στο χώρο και το χρόνο;

- *Είσαι σίγουρος λοιπόν πως ήτανε σκύλος; είπε ο καπετάν Αντρέας.*
- *Όπως σε βλέπω και με βλέπεις καπετάνιε. Κοντά δυο οργιές μάκρος. Γυρόφερε τρεις φορές το καϊκι, έπειτα ξεμάκρυνε. Ασπρόγκριζος. Να 'χα ένα καμάκι δε μου γλύτωνε.*
- *Θα σας τραβούσε στο βυθό, χαμογέλασε ο καπετάνιος. Δεν ήσουν με τη μηχανή.*
- *Αμ τότε δε μου γλύτωνε. Και μαχαίρι να 'χα πάνω μου, θα 'πεφτα στο γυαλό. Έχω έχθηρητα με το σκύλο από τότε που 'κοψε το ποδάρι του Ανέστη. Μπορεί να 'ναι ο ίδιος.*
- *Να στείλουμε μήνυμα και στ' άλλα ψαροχώρια πως φάνηκε καρχαρίας.*

Κ. Πολίτη, *Τέρμα*. Ερμής, Αθήνα 1975, σ. 149.

6.2. Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

6.2.1. Υποθέστε ότι εμπνέεστε από το ακόλουθο απόσπασμα και γράφετε μια θεατρική σκηνή βασισμένη στο διάλογο που περιέχεται σ' αυτό. Να γράψετε τον διάλογο, καθώς και τις σκηνοθετικές οδηγίες που θα δίνετε στους ηθοποιούς, στην περίπτωση που θα θέλατε να ζωντανέψετε τη σκηνή έτσι όπως τη φανταστήκατε κατά την ανάγνωση του κειμένου.

Προσπάθησα να σκοτώσω το μισάωρο μιας τυπικής επίσκεψης με ηλίθιες ερωτήσεις. Τι άνθρωπος ήταν ο πατέρας μου κατά τη γνώμη της; Πολύ κλειστός. Χρειαζόταν χρόνο και αποδείξεις για να εμπιστευθεί τους άλλους. Συναντήθηκαν ποτέ μετά τη συνταξιοδότησή του; Όχι, γιατί εκείνη παράτησε το Πανεπιστήμιο, παντρεύτηκε, χώρισε, πέρασε 6 χρόνια βολοδέρνοντας. Όταν αποφάσισε να επιστρέψει στη ακαδημαϊκή κοινότητα, ο πατέρας μου είχε κλειστεί στο σπίτι. Και πώς άρχισαν να αλληλογραφούν; Εκείνη έκανε την αρχή. Του έστειλε μια χριστουγεννιάτικη κάρτα. Πότε γνωρίστηκαν; Στο 2ο έτος του Πανεπιστημίου, ήταν ο αγαπημένος της καθηγητής. Το πρότυπό της. Αισθάνθηκα περίεργα. Μια αλλόκοτη κοπέλα με φορέματα άλλης εποχής και τυφλή γάτα είχε τον πατέρα μου για πρότυπο. Εγώ στα φοιτητικά μου χρόνια είχα για πρότυπο τον Αλ Πατσίνο.

Α. Μιχαλοπούλου, *Γιάντες*. Καστανιώτης, Αθήνα 1997, σ. 123.

7. ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΟΣ ΧΡΟΝΟΣ

7.α. Ο χρόνος του πομπού, του δέκτη, των γεγονότων

7.α.1. Ερωτήσεις ελεύθερης ανάπτυξης

Αφού διαβάσετε το παρακάτω κείμενο, να απαντήσετε στις ερωτήσεις που ακολουθούν.

Τώρα είναι μεσάνυχτα. Ετοιμάζομαι να βγω από το αυτοκίνητο, όταν βλέπω την πόρτα της απέναντι κατοικίας ν' ανοίγει ξαφνικά. Εμφανίζεται ένας κύριος με πιζάμες και παντόφλες, ρίχνει μια γρήγορη ματιά στο δρόμο και χάνεται μέσα, αφήνοντας την πόρτα ορθάνοιχτη. Προτιμώ να μείνω στο αυτοκίνητο, για να παρακολουθήσω τη συνέχεια. Ξαναφαίνεται σχεδόν αμέσως, με ένα χαρτόκουτο στην αγκαλιά. Κατεβαίνει τις σκάλες, διασχίζει το δρόμο και στρίβει στη γωνία. Σε πέντε λεπτά επιστρέφει τρέχοντας και χώνεται με βιασύνη μέσα στο σπίτι. Βγαίνω από το αυτοκίνητο και ακολουθώ την πορεία του. Λίγο πιο κάτω στο στενό ανακαλύπτω την κούτα. Κοιτάζω μέσα. Τρία ολοζώντανα, νεογέννητα γατάκια!

Το κείμενο που μόλις διαβάσατε αποτελεί την πρώτη καταγραφή μιας πρόσφατης εμπειρίας σας. Επειδή σκοπεύετε να δοκιμάσετε τις δυνάμεις σας σε ένα λογοτεχνικό περιοδικό, προσπαθείτε να κάνετε την αφήγησή σας πιο καλοδουλεμένη και ενδιαφέρουσα. Επιχειρείτε τρεις παραλλαγές, τις οποίες θα παρουσιάσετε στον συντάκτη για να διαλέξει:

- α) αναδρομική αφήγηση,
- β) πρόδρομη αφήγηση και
- γ) αφήγηση σχολιασμένη από τον αφηγητή.

Ποια από τις τρεις παραλλαγές σας προτιμάτε και γιατί;

7. α.2. Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

7.α.2.1. Αποφεύγετε να συμμετάσχετε σε μία φιλική συγκέντρωση, επειδή μαντεύετε ότι η ατμόσφαιρα θα είναι πολύ ανιαρή. Το ίδιο βράδυ εξηγείτε στους οικείους σας, πώς φαντάζεστε ότι θα περνούσατε, επιδοκιμάζοντας παράλληλα την απόφασή σας να απόσχετε.

7.α.2.2. Το φιλικό σας πρόσωπο στο εξωτερικό με το οποίο αλληλογραφείτε αρκετά χρόνια σας προσκαλεί το καλοκαίρι για ένα δεκαήμερο στο σπίτι του. Γεμάτος/η χαρά, εξιστορείτε σύντομα στη μητέρα σας τις εμπειρίες που αναμένετε από το ταξίδι, ώστε να διαλύσετε τις επιφυλάξεις της.

7.α.2.3. Η απόφασή σας να επιλέξετε το επάγγελμα του ζωγράφου προκάλεσε την έντονη αντίδραση των γονέων σας. Την επομένη αφηγείστε το περιστατικό σ' ένα συγγενή που συμμερίζεται την επιθυμία σας, αναφέροντας και στοιχεία από την ιστορία της σχέσης σας με τη ζωγραφική.

7.α.2.4. Κατά τη διάρκεια ενός ταξιδιού (με αυτοκίνητο, τρένο, πλοίο ή αεροπλάνο) δημιουργήθηκε κάποιο πρόβλημα που σας τρόμαξε, αλλά ευτυχώς ξεπεράστηκε. Αργότερα αφηγείστε σύντομα την περιπέτειά σας. Επιλέξτε τη μορφή που θα δώσετε στην αφήγησή σας και γράψτε το σχετικό κείμενο, όπου ο χρόνος του αφηγητή είναι προγενέστερος από το χρόνο του δέκτη.

7.α.3. Ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου

7.α.3.1. Να βάλετε σε κύκλο τις σωστές απαντήσεις

1. Ο χρόνος του πομπού και του δέκτη της αφήγησης μπορούν να ταυτίζονται
 - α) στο μυθιστόρημα
 - β) στο ημερολόγιο
 - γ) στα απομνημονεύματα
 - δ) σε μία τηλεφωνική συζήτηση.

2. Ο χρόνος του πομπού και του δέκτη της αφήγησης δεν ταυτίζονται
 - α) στην απ' ευθείας μετάδοση ενός ποδοσφαιρικού αγώνα
 - β) σε μία ζωντανή τηλεοπτική συζήτηση
 - γ) στην υπηρεσιακή αναφορά
 - δ) στην προφορική κατάθεση μάρτυρα στο δικαστήριο.

3. Ο χρόνος του πομπού είναι μεταγενέστερος από το χρόνο των γεγονότων, όταν ο συγγραφέας
 - α) γράφει ένα μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας

- β) σχεδιάζει το μέλλον
- γ) γράφει μία βιογραφία
- δ) προειδοποιεί για τις συνέπειες που μπορεί να εμφανίσει μια ασθένεια.

4. Ο χρόνος του πομπού είναι προγενέστερος από το χρόνο των γεγονότων
- α) στα ομηρικά έπη
 - β) στην «Αποκάλυψη» του Ιωάννη
 - γ) στον Ύμνο εις την Ελευθερία του Δ. Σολωμού
 - δ) στο ποίημα «Ελένη» του Γ. Σεφέρη

7.α.3.2. Να κατατάξετε τα παρακάτω είδη κειμένων ανάλογα με το χρονικό διάστημα που χωρίζει τον πομπό από τον δέκτη, αρχίζοντας από την περίπτωση με τη μικρότερη διαφορά.

Αφήγηση αναμνήσεων, προσωπικό ημερολόγιο, αναμετάδοση αθλητικού αγώνα, αυτοβιογραφία, ιστορικό έργο.

7.α.3.3. Να επιλέξετε την κάθε φορά σωστή απάντηση, σημειώνοντας X στο αντίστοιχο πλαίσιο.

1. «Εσωτερικός» ή «εσωκειμενικός» είναι ο χρόνος
- α) στον οποίο εκτυλίσσονται τα γεγονότα που αποτελούν την ιστορία της αφήγησης,
 - β) των πραγματικών γεγονότων,
 - γ) που χρειάστηκε ο συγγραφέας να γράψει την ιστορία,
 - δ) που χρειάστηκε ο αναγνώστης να διαβάσει την ιστορία.
2. Όταν ο χρόνος της αφήγησης έχει μικρότερη διάρκεια από τον χρόνο της αφήγησης έχουμε:
- α) αναχρονία,
 - β) πρόδρομη αφήγηση,
 - γ) πύκνωση του χρόνου,
 - δ) παράταση του χρόνου.

3. Όταν ο χρόνος της αφήγησης έχει μεγαλύτερη διάρκεια από το χρόνο της ιστορίας, έχουμε:
- α) αναδρομική αφήγηση,
 - β) αφήγηση πλασματικών γεγονότων,
 - γ) αναλυτική παρουσίαση των γεγονότων,
 - δ) διαλογική σκηνή.
4. Όταν ο χρόνος της αφήγησης έχει ίση διάρκεια με το χρόνο της ιστορίας, τότε έχουμε
- α) συνοπτική παρουσίαση της ιστορίας,
 - β) άπλωμα του αφηγηματικού χρόνου,
 - γ) παρουσίαση ασήμαντων γεγονότων,
 - δ) σκηνή.

7.α.4. Ερωτήσεις συνδυασμού αντικειμενικού τύπου και σύντομης απάντησης

7.α.4.1. Να σημειώσετε Χ στα παρακάτω τετράγωνα στις περιπτώσεις που ο χρόνος του αφηγητή μπορεί να ταυτίζεται με εκείνον του δέκτη και να δικαιολογήσετε τις επιλογές σας (Ναι: ταυτίζεται, Όχι: δεν ταυτίζεται).

	Ναι	Όχι
1. Η δική μας η γενιά πέρασε δύσκολα χρόνια, παιδιά μου. Όχι όπως εσείς, που τα βρίσκετε όλα έτοιμα.	☐	☐
2. Με μεγάλη μου χαρά σου γράφω, για να σου ανακοινώσω ότι η υποτροφία μου εγκρίθηκε και τον επόμενο μήνα φεύγω για το εξωτερικό.	☐	☐
3. Παρακολούθησα όλη τη σκηνή κ. Αστυνόμη. Το αυτοκίνητο έστριψε με μεγάλη ταχύτητα και συνέχισε, παρ' όλο που υπήρχε προειδοποιητικό σήμα ότι βρίσκεται κοντά σε σχολείο.	☐	☐
4. Καθώς λοιπόν, που λέτε, το παλικάρι προχωρούσε μέσα στο δάσος ... να σου εμφανίζεται μπροστά του η νεράιδα!	☐	☐

5. Στο κείμενο που διαβάσαμε διαπιστώσαμε ότι ο αρθρογράφος παρουσιάζει με ιδιαίτερη οξύτητα το πρόβλημα της ανεργίας.
6. Σαν ο Δαμιανός τελείωσε την Τρίτη του ελληνικού, ο γερο-Φραντζής είπε πως αρκετά γράμματα είχε μάθει.

7.α.4.2. Να κατατάξετε τα ακόλουθα αποσπάσματα κειμένων, ανάλογα με το χρονικό διάστημα που χωρίζει το χρόνο του πομπού από το χρόνο των γεγονότων, αρχίζοντας από την περίπτωση της μικρότερης διαφοράς.

Να δικαιολογήσετε τις απαντήσεις σας.

A Το στρατό των Φράγκων οδηγούσε ο Βονιφάτιος, μαρκήσιος του Μομφερράτου. Αυτός είχε ελπίσει, μάταια, να γίνει αυτοκράτορας στην Κωνσταντινούπολη. Αντί γι' αυτό αναγνωρίστηκε άρχοντας της Θεσσαλονίκης και σκόπευε να δημιουργήσει στην Ελλάδα υποτελή κρατίδια Σταυροφόρων, οι οποίοι θα όφειλαν αφοσίωση σ' αυτόν μάλλον παρά στον αυτοκράτορα Βαλδουίνο της Φλάνδρας ή τους Βενετούς.

Σ. Ράνσιμαν, *Μιστράς*. Καρδαμίτσα, Αθήνα 1980, σσ. 17-18.

.....

B Βράδυ. Στο κρεβάτι μου. Αύριο τρεις πρωί φτάνουμε στην Κωνσταντζα. Ως τώρα καιρός γλυκύτατος. Θάλασσα χαρτί. Όλο το απόγευμα χθες η δόξα της Αττικής, ώσπου νύχτωσε.(...) Σήμερα πρωί σαν ζύπνησα, ήμασταν κιόλας έξω από την Πόλη. Το δρομολόγιο έλεγε πως θα φτάναμε στις 12.

Γ. Σεφέρης, *Μέρες Γ'*. Ίκαρος, Αθήνα 1977, σ. 109.

.....

Γ Ο Διόνυσος σύντομα ξεπέρασε σε δημοτικότητα τους περισσότερους θεούς. Στην Αθήνα γίνονταν προς τιμήν του συνολικά τέσσερις γιορτές και μάλιστα όλες κατά τους χειμερινούς και εαρινούς μήνες.

H.-D. Blume, *Εισαγωγή στο αρχαίο θέατρο*. Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα 1986 σ. 30.

.....

.....

Δ *Τώρα που βρίσκομαι κι εγώ στο τελευταίο κατώφλι της ζωής, που έχω διανύσει έναν ολόκληρο κύκλο, μοιράζομαι το χρόνο μου με αυτούς που κάποτε υπήρξαν φίλοι μου. Θυμάμαι την Πόλη, τους δρόμους, τα καλντερίμια, τα μαγαζάκια, τις ατέλειωτες συζητήσεις που έκανα με τους φίλους μου, τότε που έπρεπε να διαλέξουμε τι μας τραβούσε περισσότερο στη ζωή, τι θέλαμε να μάθουμε από τους ποιητές και τους φιλοσόφους. Ήταν η εποχή που συζητούσαμε τη ζωή. Το αντίθετο συμβαίνει τώρα. Δεν συζητάω τη ζωή, την αναπολώ, σκέπτομαι τι μου έδωσε.*

Κάρολος Κουν, *Κάνουμε θέατρο για την ψυχή μας*. Καστανιώτης, Αθήνα 1988, σσ. 175-176.

.....

.....

7.β. Ο χρόνος της ιστορίας και ο χρόνος της αφήγησης

7.β.1. Ερωτήσεις ελεύθερης ανάπτυξης

7.β.1.1. Ταξιδεύετε με την οικογένεια ή την παρέα σας με προορισμό μια πόλη ή ένα νησί που επισκέπτεστε για πρώτη φορά. Κατά τη διάρκεια του ταξιδιού γνωρίζετε με έναν/μία κάτοικο της περιοχής, που τελικά σας ξενάγησε και, γενικά, σας βοήθησε να γνωρίσετε τον τόπο. Αφηγηθείτε αυτό το ταξίδι στην επιστολή προς ένα φιλικό σας πρόσωπο, χρησιμοποιώντας πρόδρομη αφήγηση.

7.β.1.2. Πρόσφατα ανακαλύψατε ένα παιδικό παιχνίδι που κάποτε αγαπήσατε ιδιαίτερα. Ποια χρονική σειρά (πρόδρομη-αναδρομική) θα ακολουθήσετε αφηγούμενος/η στη μητέρα σας τις αναμνήσεις που σας ξύπνησε; Να γράψετε το σχετικό κείμενο.

7.β. 2. Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

7.β.2.1. Συναντάτε στο δρόμο έναν παλιό σας φίλο, με τον οποίο η σχέση σας πέρασε κρίση. Αργότερα, αφηγείστε σύντομα στο ημερολόγιό σας αυτή την ιστορία, χρησιμοποιώντας αναδρομική αφήγηση.

7.β.2.2. Σ' έναν φιλικό αθλητικό αγώνα με το γειτονικό σχολείο, γνωρίσατε μερικά παιδιά. Ένα από αυτά, λίγες ημέρες αργότερα, σας χάρισε ένα εισιτήριο στο λεωφορείο και αποφύγατε την πληρωμή προστίμου. Αφηγηθείτε το περιστατικό στους συμμαθητές σας, χρησιμοποιώντας πρόδρομη αφήγηση.

7.β.3. Ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου

7.β.3.1. Να βρείτε τις αντιστοιχίες ανάμεσα στα στοιχεία της στήλης Α και σ' εκείνες της στήλης Β. Ένα στοιχείο της στήλης Α περισσεύει.

Α	Β
<ol style="list-style-type: none"> 1. Σ' ένα χρόνο μετά από εκείνη την ημέρα ο Γιάννης θα συναντούσε πάλι τη Μαρία. 2. Μέσα σε μια ώρα κατάφερε να ετοιμαστεί για το ταξίδι. 3. Τότε ο Γιάννης θυμήθηκε εκείνη τη μοιραία συνάντηση με τη Μαρία πριν από αρκετά χρόνια. 4. Η ιστορία μας αρχίζει πριν από πολλά χρόνια, όταν ακόμη δεν υπήρχαν ραδιόφωνα και τηλεοράσεις. 5. Άνοιξε αποφασιστικά την πόρτα, πέρασε μέσα, έριξε μια ματιά γύρω του, έβγαλε το καπέλο του και κάθισε σε μια πολυθρόνα κρατώντας το στα χέρια. 6. Σε χρόνο λιγότερο απ' όσο χρειάζεται κανείς να το αφηγηθεί, ο μικρός κατέβηκε τη σκάλα γλιστρώντας από την κουπαστή. 	<ol style="list-style-type: none"> α) Αναδρομική αφήγηση β) Πρόδρομη αφήγηση γ) Χρόνος γεγονότων > χρόνος αφήγησης δ) Χρόνος γεγονότων < χρόνος αφήγησης ε) Χρόνος γεγονότων = χρόνος αφήγησης

7.β.3.2. Να αντιστοιχήσετε τα στοιχεία της στήλης Α με εκείνα της στήλης Β, ώστε να χαρακτηριστεί κάθε φορά η διάρκεια και η συχνότητα με την οποία παρουσιάζονται τα γεγονότα της ιστορίας (ένα στοιχείο της στήλης Β δεν θα χρειαστεί).

Α	Β
<p>1. Ο νεαρός δίστασε πριν κτυπήσει την πόρτα του κ. διευθυντή. Καταλάβαινε ότι έπρεπε να ξεπεράσει επιτέλους τη συστολή του. Για ένα δευτερόλεπτο φαντάστηκε μία συνέχεια που τον ανακούφιζε: κανείς δεν ήταν στο γραφείο. Όμως όχι, έπρεπε να τολμήσει, η φυγή θα σήμαινε αδυναμία να χειριστεί το πρόβλημά του. Μετά από το τρίτο κτύπημα, άνοιξε διστακτικά και τον είδε σκυμμένο στο γραφείο του πάνω σ' ένα βουνό από έγγραφα.</p> <p>2. Προχώρησε αργά και στάθηκε μπροστά του. Ξερόβηξε. -Κύριε διευθυντά, ήρθα για 'κείνη την αύξηση ... είπε δειλά.</p> <p>3. Εκείνος σήκωσε το κεφάλι απορημένος και τότε θυμήθηκε. Πριν από μερικές μέρες κατά τύχη βρέθηκαν σε κάποιο φιλικό σπίτι και αντάλλαξαν δυο κουβέντες. Από εκείνη τη συνάντηση πήρε, φαίνεται, το θάρρος να του ζητά αύξηση. Ίσως και ο ίδιος μέσα στην ευθυμία του να είχε δώσει κάποια υπόσχεση... Πού να θυμάται ...</p> <p>4. Αμίλητος ξαναβυθίστηκε στη μελέτη των εγγράφων μέχρι αργά το μεσημέρι.</p> <p>5. Βγαίνοντας από το γραφείο ο νεαρός ορκίστηκε να μην ξαναπεράσει ποτέ το κατώφλι. Πού να φανταζόταν ότι σε μια εβδομάδα θα εισέβαλλε θριαμβευτικά ανεμίζοντας στο χέρι την παραίτησή του: είχε προσληφθεί σε μία επίζηλη θέση με σχεδόν διπλάσιο μισθό!</p>	<p>α) Πρόδρομη αφήγηση</p> <p>β) Αναδρομική αφήγηση</p> <p>γ) Επανάληψη γεγονότος</p> <p>δ) Επιβράδυνση της αφήγησης</p> <p>ε) Επιτάχυνση της αφήγησης</p> <p>στ) Σκηνή</p>

7.β.3.3. Να επιλέξετε κάθε φορά τη σωστή απάντηση, σημειώνοντας X στο αντίστοιχο πλαίσιο.

1. Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί αναδρομική αφήγηση, όταν:
 - α) δίνει τα γεγονότα της ιστορίας του με τη σειρά που συνέβησαν,
 - β) αναφέρει γεγονότα προγενέστερα από το σημείο που βρίσκεται η ιστορία του,
 - γ) παρουσιάζει εκ των προτέρων όσα πρόκειται να συμβούν,
 - δ) εστιάζει την προσοχή σε ένα σημείο της ιστορίας του και το παρουσιάζει με λεπτομέρειες.

2. Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί πρόδρομη αφήγηση, όταν:
 - α) ο χρόνος της αφήγησης έχει μεγαλύτερη διάρκεια από το χρόνο της ιστορίας,
 - β) αναφέρει γεγονότα που πρόκειται να συμβούν στο μέλλον,
 - γ) αναφέρει συχνά ένα γεγονός σε διάφορα σημεία του έργου,
 - δ) ο χρόνος της αφήγησης έχει την ίδια διάρκεια με το χρόνο της ιστορίας.

3. Αναχρονία παρατηρούμε στην αφήγηση, όταν:
 - α) ο χρόνος της αφήγησης σταματά για ν' αναφερθεί ένα άλλο γεγονός,
 - β) ο χρόνος της αφήγησης συμπίπτει με το χρόνο της ιστορίας,
 - γ) ο χρόνος της αφήγησης έχει μεγαλύτερη διάρκεια από το χρόνο της ιστορίας,
 - δ) ο χρόνος της αφήγησης έχει μικρότερη διάρκεια από το χρόνο της ιστορίας.

4. Η πύκνωση του αφηγηματικού χρόνου:
 - α) επιβραδύνει την αφήγηση,
 - β) επιταχύνει την αφήγηση,
 - γ) κάνει πάντοτε την αφήγηση πιο βαρετή,
 - δ) είναι πάντοτε στοιχείο αναχρονίας.

5. Το άπλωμα του αφηγηματικού χρόνου:

- α) εξυπηρετεί το συγγραφέα που δεν έχει πολλά να πει,
- β) παρουσιάζει συνοπτικά τα γεγονότα,
- γ) παρουσιάζει το ίδιο γεγονός πολλές φορές,
- δ) παρουσιάζει γεγονότα που ο συγγραφέας θεωρεί σημαντικά.

6. Ένα γεγονός που στην πραγματικότητα διαρκεί ελάχιστες στιγμές:

- α) πρέπει να παρουσιάζεται εξίσου σύντομα,
- β) μπορεί να παρουσιάζεται σε πολλές σελίδες,
- γ) πρέπει να αποφεύγεται από τον καλό συγγραφέα,
- δ) είναι πιο ενδιαφέρον από ένα γεγονός που διαρκεί πολύ.

7.β.4. Ερωτήσεις συνδυασμού αντικειμενικού τύπου και σύντομης απάντησης

7.β.4.1. Να βρείτε σε ποια από τα ακόλουθα αποσπάσματα ο χρόνος των γεγονότων έχει μεγαλύτερη διάρκεια από το χρόνο της αφήγησης και σε ποια αυτή η διάρκεια είναι μικρότερη. Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

A *Η γη της Ιωνίας, με την νοτιοανατολική Ασιατική ενδοχώρα της και με τα Αιγαιακά της παράλια, στάθηκε πάντοτε το πεδίο μιας αφομοιωτικής ενέργειας, το εργαστήριο πυρήνων τέχνης που αποτελέσανε πάντοτε μερικά από πιο μεγάλα μυστικά της επιτυχίας του ελληνισμού.*

Ο. Ελύτης, *Ανοιχτά χαρτιά*, Αστερίας, Αθήνα 1974, σ. 436.

.....

B *Και σαν την επαντρέψανε την Αρετή στα ξένα,
 κι εμπήκε χρόνος δίσεχτος και μήνες οργισμένοι
 κι έπεσε το θανατικό, κι οι εννιά αδερφοί πεθάναν (...)*

Του νεκρού αδελφού, δημοτικό (παραλογή).

.....

Γ *Αλλά τη στιγμή που η γουλιά, ανακατεμένη με τα ψίχουλα του γλυκού, άγγιξε τον ουρανό μου, σκίρτησα, προσέχοντας κάτι καταπληκτικό που συνέβαινε μέσα μου. Μια γλυκιά απόλαυση με είχε κυριεύσει, απομονωμένη, χωρίς να*

ξέρω την αιτία της. Μου είχε ξαφνικά κάνει τις περιπέτειες της ζωής αδιάφορες, ακίνδυνες τις καταστροφές της, ανύπαρκτη τη συντομία της, με τον ίδιο τρόπο που επενεργεί ο έρωτας, πλημμυρίζοντάς με με μια πολύτιμη ουσία: ή μάλλον η ουσία αυτή δεν ήταν μέσα μου, ήμουν εγώ.

Μ. Προυστ, *Αναζητώντας το χαμένο χρόνο*, Έκφραση-Έκθεση, Α' τεύχος, σσ. 292-293.

.....
.....

Δ Κυριακή 30 Μάρτη 1941

Χτες το μεσημέρι στον «Αβέρωφ» με τον Ξεφλούδα. Αυτός ο ειρηνικός άνθρωπος, αυτός ο συγγραφέας των αποχρώσεων, έγινε ξαφνικά στις 28 του Οχτώβρη πολεμιστής. Ήταν στην πρώτη γραμμή έφεδρος αξιωματικός ως τώρα τελευταία που αρρώστησε. Μιλάει μ' έναν ενθουσιασμό που μόλις συγκρατεί, για τους στρατιώτες του, για την απόλυτη επικοινωνία ανάμεσα στους αξιωματικούς της γραμμής της φωτιάς και τους φαντάρους.

-Πείνασα, κρύωσα, ψείριασα μαζί τους, λέει και το καταλάβαιναν πως ήμουν σαν κι αυτούς, το ίδιο μ' αυτούς. (...)

Γ. Σεφέρης, *Μέρες Δ'*. Ίκαρος, Αθήνα 1986, σ. 47.

.....
.....

7.β.4.2. Στα ακόλουθα αποσπάσματα, τα γεγονότα διαρκούν περισσότερο από το χρόνο της αφήγησης. Να κατατάξετε αυτά τα κείμενα ανάλογα με το βαθμό συστολής του χρόνου σ' αυτά, αρχίζοντας από το κείμενο με τη μικρότερη πύκνωση. (Σημειώστε τους αριθμούς κατάταξης των κειμένων στα αντίστοιχα πλαίσια που ακολουθούν)

- Α Είναι μια γλώσσα με πολύ αυστηρή γραμματική, που την έφκιασε μόνος του ο λαός, από την εποχή που δεν επήγαινε ακόμη σχολείο. Και την τήρησε με θρησκευτική προσήλωση και αντοχή αξιοθαύμαστη, μέσα στις πιο δυσμενείς εκατονταετίες. Ώσπου ήρθαμε εμείς με τα διπλώματα και τους νόμους να τον βοηθήσουμε.

Ο. Ελύτης, *Εν λευκό*. Ίκαρος, Αθήνα 1993, σ. 340.

- Β Κι όταν εκείνοι στο πολύβαθο λιμάνι μέσα εμπήκαν,
μαζέψαν τα πανιά τ' απόθεσαν στο μελανό καράβι,
λύσαν τα ξάρτια και στο δίκρανο πλαγιάσαν το κατάρτι
με δίχως ξάργητα, και λάμνοντας το αραξοβόλι πιάνουν.
Ώξω πετούν τις αγκυρόπετρες και την πρυμάτσα δένουν,
όξω κι εκείνοι στο γυρόγαλο της θάλασσας εβγήκαν,
όξω και τα σφαχτά του Απόλλωνα του μακρορίχτη εβγάλαν,
όξω απ' το πλοίο το πελαγόδρομο η Χρυσοπούλα εβγήκε.

Ιλιάδα, Α 432-439, μετάφραση Καζαντζάκη-Κακριδή.

- Γ Ριζική ανακαίνιση και επέκταση του διονυσιακού θεάτρου άρχισε κατά την πρόωμη περίκλεια περίοδο, ολοκληρώθηκε σταδιακά και διήρκεσε πάνω από μισόν αιώνα.

Blume H.-D., *Εισαγωγή στο αρχαίο θέατρο*. Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα 1986, σ. 30.

- Δ Στο ταχτικό μας λουκουματζίδικο, ο Μελετίου, μπαίνοντας με την παρέα του ένα δειλινό, δε βρήκε τραπεζάκι αδειανό κι αναγκάστηκε να καθίσει αντίκρυ σ' ένα άγνωστο φανταράκι, που απόσωνε ήσυχα και στοχαστικά τη μερίδα του.

Α. Τερζάκης, *Απρίλης*. Κ.Ν.Α. Α' Λυκείου, σ. 288.

7.β.4.3. Να βρείτε σε ποια από τα ακόλουθα αποσπάσματα η αφήγηση είναι πρόδρομη ή αναδρομική και σε ποια έχουμε και τα δύο αυτά είδη αφήγησης. Να εντοπίσετε τα όρια αυτών των αφηγήσεων-μέσα-στις-αφηγήσεις και να δικαιολογήσετε τις απαντήσεις σας.

- Α Η πολιτεία κοιμάται. Μονάχα με την ανατολή του ήλιου θα σημάνει το βούκινο ψηλά στις βίγλες κι οι πόρτες των τειχιών θ' ανοίξουν. Τότε, ένας κόσμος ανάκατος θ' αρχίσει να ξεχύνεται στους δρόμους, να βουίζει σαν

ποτάμι και να διασταυρώνεται κάτω από τη μεγάλη κάμαρα της πύλης που οδηγεί στην εξοχή. (...) Όμως ακόμα δεν είχε φανεί ο ήλιος.

Α. Τερζάκης, *Η πριγκιπέσσα Ιζαμπώ*. Εστία, Αθήνα χ.χ. σ. 22.

.....

.....

Β *Πέμπτη 19 Οκτωβρίου*

Χτες ανεβήκαμε και τριγυρίσαμε στο κάστρο του Πάγου. Το μεσημέρι φάγαμε εκεί κοντά: το εστιατόριο το έχουν Τουρκοκρητικοί. Μιλούν, όπως όλοι, θαυμάσια ελληνικά, έχουν μεγάλη νοσταλγία για το νησί τους. Θυμάμαι εκείνον τον τσαγκάρη στην Άγκυρα που όλοι τον έλεγαν γρουσουζή και ανάποδο. Μόλις του είπα «ίντα κάνεις σύντεκνε;» ημέρεψε.

Γ. Σεφέρης, *Μέρες Ε΄*. Ίκαρος, Αθήνα 1988, σ. 217.

.....

.....

Γ *Είχαμε γυρίσει από την Ιθάκη. Εγώ ήμουν γύρω στα δέκα. Ένα απόγευμα μ' ανέβασε ο πατέρας μου στο φρούριο και καθίσαμε στον πλάτανο. Το αρχαίο δέντρο στεκόταν ακόμη έξω από τα τείχη. Απ' ολόκληρη την πόλη μόνο ο πλάτανος είχε γλιτώσει από τη φωτιά των Τούρκων. Είκοσι χρόνια μετά το συγκεκριμένο απόγευμα, ο θυμός των ανέμων τον έριξε μέσα σε μια νύχτα.*

Ρέα Γαλανάκη, *Θα υπογράψω Λουί*. Άγρα, Αθήνα 1994, σσ. 31-32.

.....

.....

Δ *Ο ίδιος απέφευγε να μιλάει για τα δικά του κατορθώματα. Κάποιος Αλεξανδρινός τής είχε πει ότι ο Δραγούμης είχε μπει κάποτε καβάλα σ' ένα άλογο, μέσα σε μια εκκλησία για να σώσει μια Ελληνοπούλα που την πάντρευαν μ' ένα Βούλγαρο. Την είχε σηκώσει σαν φτερό και είχαν χαθεί μέσα στην μακεδονική ομίχλη:*

«Είναι αληθινή αυτή η ιστορία Ίων;»

Ο Δραγούμης είχε γυρίσει αλλού το κεφάλι του, όπως έκανε κάθε φορά που του ζητούσαν να μιλάει για τον εαυτό του:

«Τι σημασία έχει; Κάθε Μακεδόνας μπορεί να καβαλήσει ένα άλογο - κάθε Μακεδόνας θα έκανε το ίδιο.»

Κι ύστερα μ' εκείνα τα γνώριμα ξεσπάσματα της φωνής του -που χώριζαν τον τυπικό διπλωμάτη απ' τον φλογερό επαναστάτη:

«Θα πρέπει να πας στη Μακεδονία, Πηνελόπη. Μόνο εκεί θα καταλάβεις ότι είσαι Ελληνίδα.»

Η Δέλτα θα θυμόταν στα επόμενα τριάντα πέντε χρόνια τον ήχο της νεανικής εκείνης φωνής που έκανε να πάλλονται οι φύκιοι και οι καουτσουκίες που γέμιζαν τον κήπο της.

Φ. Γερμανός, *Η εκτέλεση*. Κάκτος, Αθήνα 1985, σ. 60.

.....

.....

Ε *Στην αρχή της Σόλωνος, μια ομάδα πέρασε δίπλα μου, τρέχοντας σχεδόν. Πρέπει να πήγαιναν στο νοσοκομείο «Ελπίς», εκεί που είναι τώρα το Πνευματικό κέντρο του Δήμου. Τα παιδιά κρατούσαν στα χέρια τους το σώμα ενός νεαρού άντρα. Νεκρός; Τραυματίας; Αναζητούσα πάντα τα παιδιά της δικής μου ομάδας. Δεν ξαναβρεθήκαμε ποτέ όλοι μαζί. Μόνο μερικοί.*

Γύριζα όλη την ημέρα στο κέντρο, περίμενα κάτι που δε γινόταν. Τι; Κάτι. Μια αντίδραση. Όχι και να μας σκοτώνουν έτσι στη μέση του δρόμου! Δεν μπορούσα να πιστέψω ότι θα ξανάρχιζαν διώξεις, συλλήψεις, ζύλο, φυλακές. Λίγο αργότερα πέρασα από το νεκροτομείο στην Ασκληπιού. Είχε κόσμο, όπως στις μαύρες μέρες του 41-42, όταν κάθε πρωί έφερναν εκεί με τα καρτσάκια τους νεκρούς της περασμένης νύχτας. Πηγαίναμε συχνά με άλλα παιδιά και τα βλέπαμε. Προσπαθούσαμε να καταλάβουμε το θάνατο.

Ρ. Σωμερίτης, *Ένας μικρός Δεκέμβρης*. Νέα Σύνορα, Αθήνα 1994, σσ. 31-32.

.....